

SUKUPUOLISTEREOTYPIAT DYSTOPIAN RAKENTAJINA STEPHEN JA OWEN KINGIN ROMAANISSA *SLEEPING BEAUTIES*

Jenny Viisteensaari
Maisterintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Jenny Viisteensaari	
Työn nimi Sukupuolistereotyytiat dystopian rakentajina Stephen ja Owen Kingin romaanissa <i>Sleeping Beauties</i>	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Helmikuu 2023	Sivumäärä 54
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä maisterintutkielmassa keskitytään sukupuoleen ja sukupuolistereotyytioihin Stephen ja Owen Kingin romaanissa <i>Sleeping Beauties</i> (2017). Tutkielmassa analysoidaan romaanin henkilöihahmoja ja sitä, millaisia sukupuolirepresentaatioita hahmojen kautta esitetään. Lisäksi pyritään tarkastelemaan, miten sukupuolen kautta rakennetaan teoksen dystooppisia maailmoja. Tutkimuskysymyksetni ovat: 1. Millä tavalla sukupuolistereotyytiat rakentavat dystooppisia maailmoja Stephen ja Owen Kingin romaanissa <i>Sleeping Beauties</i> ja 2. Miten sukupuolen käsitteen purkaminen yhtäältä haastaa dystopiaa, toisaalta tekee näkyväksi reaalimaailman uhkakuvia. Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä toimii pääasiassa feministinen kirjallisuudentutkimus sekä kriittinen miestutkimus. Näiden lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään dystopian lajiteoriaa. Tutkimusmetodina käytetään feministisesti orientoitunutta luentaa.</p> <p>Tutkielman analyysiosio koostuu kahdesta pääluvusta. Ensimmäisessä pääluvussa (luku 3) analysoidaan tutkimusaineiston kahta tapahtumapaikkaa, Doolingia ja Meidän paikkaa, ja sitä, miten ne rakentavat sukupuolta ja sukupuolen stereotyyppioita. Toisessa pääluvussa (luku 4) analysoidaan sukupuolen ja stereotyyppioiden vaikutusta dystopian rakentamiseen romaanin seitsemän henkilöihahmon kautta.</p> <p>Tutkielma osoittaa, että sukupuoli ja sukupuolistereotyytiat ovat syväälle yhteiskuntaan ja kulttuuriin juurtuneita konstruktioita, jotka heijastuvat myös kirjallisuuteen. Kirjallisuudesta ne puolestaan heijastuvat takaisin yhteiskuntaan osoittaen sen mahdolliset uhkakuvat. Ruususen <i>unessa</i> henkilöihahmojen kautta esitetyt sukupuoliroolit ja -stereotyytiat rakentavat fiktiivistä dystopiaa. Dystopia rakentuu liian tiukoista sukupuolen representoinnin mahdollisuuksista.</p>	
<p>Asiasanat: Sukupuolistereotyytiat, sukupuoli, feminiinisyys, maskuliinisuus, spekulatiivinen fiktio, dystopia, Stephen King, Owen King, <i>Sleeping Beauties</i>, Ruususen uni, feministinen kirjallisuudentutkimus, miestutkimus</p>	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja: -	

Sisällys

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimusaineisto.....	3
1.3	Keskeiset käsitteet	4
1.3.1	Sukupuoli	4
1.3.2	Sukupuolistereotyyppit	6
1.3.3	Representaatiot	8
2	TUTKIMUSMETODI JA TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	10
2.1	Feministinen kirjallisuudentutkimus.....	10
2.2	Kriittinen miestutkimus	11
2.3	Spekulatiivinen fiktio	14
3	YHDEN SUKUPUOLEN MAAILMAT DYSTOPIOINA.....	17
3.1	<i>Dooling</i> - Kaoottinen patriarkaatti.....	18
3.2	<i>Our Place</i> - yksimielinen matriarkaatti?	21
3.3	Dystopiat maailmamme peilikuvana.....	23
4	HENKILÖHAHMOT DYSTOPIAN RAKENTAJINA JA HAASTAJINA	25
4.1	Naishahmot.....	26
4.1.1	<i>Jeanette Sorley</i> - toisten ihmisten luoma marttyyri.....	26
4.1.2	<i>Vanessa Lampley</i> - maskuliinisuuden karikatyyri	28
4.1.3	<i>Lila Norcross</i> - omien rooliensa orja	30
4.2	Mieshahmot	33
4.2.1	<i>Clinton Norcross</i> - feminiininen protagonisti.....	34
4.2.2	<i>Don Peters</i> - stereotyyppinen misogyyini	37
4.2.3	<i>Frank Geary</i> - maskuliinisuuden perikuva.....	40
4.3	<i>Eve Black</i> - androgyyini dystopioiden paljastaja	44
5	PÄÄTÄNTÖ.....	49
	LÄHTEET	51

1 JOHDANTO

[...] she looked to Frank like a little girl from the nineteenth century, back when all the man-woman things were a lot simpler. Back then, you told a woman what you were going to do, and she either agreed or kept her mouth shut. (SB, 267.)

Yllä oleva lainaus tiivistää ajatuksen siitä, että sukupuoliroolit ja -stereotypiat kumpuavat kaukaa historiasta. Ne ovat täten syvälle juurtuneita käsityksiä, joita yhtäältä rakennetaan, toisaalta puretaan yhteiskunnallisissa diskursseissa. Instituutiot ja yksilöt pitävät yllä sukupuolijärjestelmää, joka puolestaan ylläpitää sukupuoliin liitettyjä rooleja ja jakoja. Aremme koostuu sukupuolittuneista käytännöistä, joihin emme itse välttämättä kiinnitä edes huomiota. Näiden käytäntöjen pohjalta todennamme sukupuoltamme sekä sukupuolen järjestystä.

Sukupuolijärjestys perustuu sukupuoliroolien ylläpitoon. Sukupuoliroolit ovat kaavamaisia käsityksiä sukupuolesta ja ne tehdään näkyväksi esimerkiksi työelämässä karkealla sukupuolittuneella jaottelulla, jota on kylläkin pyritty viime aikoina purkamaan. Esimerkiksi työt, joissa empatiaa ja huolenpitoa pidetään tärkeänä, koetaan perinteisesti naisten töiksi, kun taas miesten töiksi mielletään työt, joissa tarvitaan fyysisyyttä tai rationaalista ajattelua. Tällainen jako pitää yllä roolituksia ja stereotypioita, jotka puolestaan ylläpitävät sukupuolijärjestelmää. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 23.) Kuten kaikki muutkin järjestelmät, myös sukupuolijärjestelmä pyrkii taistelemaan muutosta vastaan ja täten säilyttämään totutut sukupuolijaot. Kirjallisuus on aina toiminut tietynlaisena peilinä, joka on heijastanut, nostanut esiin ja jopa kritisoinut kulloinkin käsitteillä olevia teemoja, uskomuksia ja asenteita, eikä sukupuoli ole poikkeus. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin tuoda esiin se, millä tavalla kirjallisuus voi olla yksi sukupuolijärjestelmää ja -stereotypioita ylläpitävistä, tai vastavasti, purkavista tahoista.

Tutkimukseni kohteena ovat sukupuolen varaan rakennetut dystopiat sekä niiden purkaminen Stephen ja Owen Kingin romaanissa *Sleeping Beauties* (2017, suom. Ruususen uni, Ilkka Rekiaro) (jatkossa SB). Esitän aineistolleni seuraavat kysymykset:

1. Millä tavalla sukupuolistereotypiat rakentavat dystooppisia maailmoja Stephen ja Owen Kingin romaanissa *Sleeping beauties*?

2. Miten sukupuolen käsitteen purkaminen yhtäältä haastaa dystopiaa, toisaalta tekee näkyväksi reaali maailman uhkakuvia?

Keskityn tarkastelemaan käsillä olevaa romaania pääasiassa sen henkilö hahmojen kautta. Tärkeimpiä käsitteitä tutkimukseni kannalta ovat sukupuoli, sukupuolistereotypia, representaatio sekä dystopia. Avaan käsitteitä tarkemmin alaluvussa 1.3. Tutkimukseni teoreettisena viitekehysenä toimii sukupuolentutkimuksen piiristä feministinen kirjallisuudentutkimus sekä kriittinen miestutkimus. Analysoin tutkimuksessani sitä, miten teoksen henkilö hahmot rakentavat, haastavat ja purkavat siinä esiintyviä dystooppisia maailmoja. *Ruususen uni* on sekoitus eri lajeja, minkä vuoksi tarkastelen aineistoani osin myös lajikonventioiden kautta. Tutkimusmetodinä käytän feministisesti orientoitunutta luentaa. Aineistoni henkilö hahmojen joukko on todella laaja, joten olen rajannut tutkimukseni koskemaan seuraavia henkilöitä: Lila Norcross, Jeanette Sorley, Vanessa Lampley, Clint Norcorss, Don Peters, Frank Geary sekä Eve Black. Olen valinnut edellä mainitut henkilö t sen mukaan, millainen rooli heillä on romaanissa ja millaista joukkoa he edustavat.

Suomalaisessa tutkimuksessa kirjallisuudessa esiintyviä sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita on maisterintutkielman muodossa tehty jonkin verran, mutta tutkimukset tuntuvat pääsääntöisesti keskittyvän lastenkirjallisuuteen, kuten satuihin ja kuvakirjoihin (ks. esim. Tähkänen 2001) tai oppimateriaaleihin (ks. esim. Kosunen 2001). Sukupuoli ja siihen liittyvät ilmiöt ovat aina kiinnostaneet tutkijoita ympäri maailmaa, ja kansainvälistä tutkimusta aiheesta löytyy runsaasti (ks. esim. Turello 2021; Pawlowska 2021). Sukupuoleen, erityisesti sukupuolten tasa-arvoon, liittyvä tutkimus on lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana kiihtyvällä tahdilla, kun tieto sukupuolen moninaisuudesta on kasvanut. Sukupuolentutkimus ei rajoitu pelkästään esimerkiksi kirjallisuuteen, vaan sitä on tutkittu niin psykologian, kasvatustieteiden, sosiologian kuin esimerkiksi musiikkikasvatuksen näkökulmasta (ks. esim. Raatikainen 2014). Viime vuosina on tehty myös paljon tutkimusta sukupuolen ja väkivallan kytköksistä sekä kansainvälisesti että kotimaisittain (ks. esim. Vasilike & Segal 2013; Karkulehto & Rossi 2017).

Vaikka sukupuolta ja sukupuolistereotyyppioita on tutkittu melko paljon, on *Ruususen uni* koskematon tutkimusaineisto - romaania ei ole tutkittu vielä mistään näkökulmasta. Tämä on toki hedelmällistä, mutta on myös vaikeuttanut oman näkökulmani rajaamista. Kuten montaa muuta, myös minua kiinnostaa se, millä tavalla kirjallisuus voi vaikuttaa ajatuksiimme ja tätä kautta myös käyttäytymiseemme. Se, millä tavalla kirjallisuus esittää naisia, miehiä, tyttöjä, poikia, äitejä ja isiä, kuvastaa sen aikaista yhteiskuntaa ja niitä arvoja ja käsityksiä, jotka ovat vallitsevia kussakin ajassa. Luin kesällä 2021 *Ruususen unen* ensimmäistä kertaa ja oikeastaan hätkähdin sitä, miten ajankohtainen teos oli. Romaanissa leviävä Aurora-virus palautti elävästi mieleen kevään 2020, kun Covid-19 eli koronavirus alkoi levitä maailmalla. Vaikka koronavirus on vaikuttanut ja vaikeuttanut kaikkien elämää, on sen seuraukset

koskettaneet erityisesti maailman tyttöjä ja naisia. Unwomen.fi (2020) uutisoi keväällä 2020, kuinka koronakriisi on lisännyt jo ennestään heikossa asemassa olevien tyttöjen ja naisten ahdinkoa. Suomen UN Womenin toiminnanjohtaja Jaana Hirsikangas kertoo, kuinka esimerkiksi Kiinassa koronaviruspandemian aiheuttamat karanteenit ja ulkonaliikkumiskielto ovat lisänneet naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa (UN Women Suomi, 2020). Vaikka koronavirus ei teekään yhtä radikaalia kahtiajakoa sukupuolten välille, mitä romaanissa esiintyvä Aurora-virus, on niissä kuitenkin yhtäläisyyksiä. Seuraavissa alaluvuissa esittelen tarkemmin tutkimusaineistoni sekä tutkimukseni keskeisimmät käsitteet.

1.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksessani viittaan alkuperäiseen teokseen *Sleeping Beauties*, mutta tekstin sujuvuuden kannalta käytän jatkossa Ilkka Rekiaron (2018) suomennoksessa *Ruususen uni* ilmeneviä suomennettuja nimiä. Tutkimusaineistoni on Stephen Kingin ja hänen poikansa Owen Kingin yhteistyössä kirjoittama romaani. Stephen King on yksi maailman tunnetuimpia (kauhu)kirjailijoita ja on uransa aikana kirjoittanut useita menestysromaaneja, kuten *Carrie* (1974), *The Shining* (1977) (suom. *Hohto*) sekä *It* (1986) (suom. *Se*). Kauhukirjallisuuden lisäksi King kirjoittaa jännitys ja rikoskirjallisuutta, yliluonnollista fiktiota, tieteisfiktiota sekä fantasiakirjallisuutta. *Ruususen uni* toimiikin hyvänä esimerkkinä kirjailijan monipuolisuudesta, koska siinä yhdistyy niin kauhu, fantasia kuin tieteisfiktiokin. Tässä tutkimuksessa luokittelenkin teoksen spekulatiiviseksi fiktioksi eli *spefiksi*. Stephen King on urallaan voittanut useita kirjallisuuspalkintoja, kuten British Fantasy Society Awardin, Horror Writers Awardin sekä World Fantasy Awardin. *Ruususen uni* voitti vuonna 2017 parhaan kauhukirjan Goodreadsin Choice Awardin (King 2022.) Owen King on puolestaan julkaissut novelleja lukuisissa aikakausi- ja sanomalehdissä. Hänen esikoisromaaninsa *Double Feature* julkaistiin vuonna 2013. (King 2021.) *Ruususen unen* ilmestymisvuonna, 2017, Anonymous Content osti televisio-oikeuden romaaniin (Andreeva 2017). Toistaiseksi siihen perustuvaa sarjaa ei ole televisiossa esitetty. Vuonna 2020 Rio Youers oli tarkoitus julkaista romaaniin perustuva samanniminen kymmenosainen sarjakuva (Boucher 2019). Julkaisu kuitenkin viivästyi ja lopulta se julkaistiin alkuvuodesta 2021.

Romaani sijoittuu kuvitteelliseen Doolingin kaupunkiin, Yhdysvaltojen Appalackeille. Maailmalla alkaa levitä kummallinen unitauti, joka myöhemmin nimetään *Aurora-virukseksi*, Prinsessa Ruususen (engl. *Sleeping beauty*) -tarinan mukaan. Tauti on siitä kummallinen, että se näyttää tarttuvan ainoastaan naisiin ja tyttöihin. Nukahtaessaan naiset koteloituvat kuin perhosen toukat. Dooling, niin kuin koko maailma, alkaa vajota kaaokseen naisten nukahtaessa ja koteloituessa yksi toisensa jälkeen. Samaan aikaan, kun mysteerinen unitauti leviää Doolingin kaupunkiin, ilmestyy

metsästä mystinen nainen, Eve Black, jolla tuntuu olevan jonkinlainen yhteys viruksen syntyyn ja leviämiseen. Kirjan edetessä selviää, että naisten nukahtaessa he heräävät jonkinlaisessa rinnakkaistodellisuudessa, joka näyttäisi olevan postapokalyptinen Dooling. Naiset alkavat kutsua tätä uutta maailmaa nimellä Our Place (suom. Meidän paikka). Naiset elävät melkein täydellisessä harmoniassa Meidän paikassa ja yrittävät rakentaa sinne ”uutta” elämäänsä. Samaan aikaan Doolingissa miehet jakautuvat kahteen ryhmään ja marssivat kohti sotaa. Päätös palaamisesta on yksin naisten harteilla. Päätöksen tulee olla täysin yksimielinen, jotta palaaminen on mahdollista.

Ruususen uni käsittelee sukupuolta hyvin karkeajakoisesti. Romaanissa esitetään ainoastaan kaksi sukupuolta: mies ja nainen. Kumpaankin sukupuoleen liitetään stereotyyppisiä oletuksia, jotka liittyvät niin ulkoiseen olemukseen kuin myös käytökseen. On siis hyvä huomioida oma asemani tätä tutkimusta tehdessä: Olen nainen ja olen aina kokenut itseni naiseksi, joten pystyn paremmin huomaamaan ja samaistumaan naishahmoihin liitettyihin stereotypioihin. Miehiin liittyvät stereotypiat ja niiden tunnistaminen pohjautuvatkin teoriakirjallisuudessa esitettyihin stereotypioihin miehistä ja mieheydestä. En siis pysty aivan luotettavasti kuvailemaan, miltä miesten kokemat stereotyyppiset oletukset tuntuvat.

1.3 Keskeiset käsitteet

Tässä alaluvussa määrittelen tutkimukseni keskeisimmät käsitteet, joita ovat sukupuoli, sukupuolistereotypiat sekä representaatio. Esittelen aluksi hieman käsitteiden taustateoriaa, minkä jälkeen pyrin sitomaan ne aineistooni.

1.3.1 Sukupuoli

1960–70-luvulla feministisessä keskustelussa ryhdyttiin käyttämään englanninkielistä *gender*-termiä. Termillä pyrittiin erottamaan toisistaan biologinen sukupuoli eli *sex* sekä niin sanottu sosiaalinen sukupuoli eli *gender*. Suomen kielessä jaottelu tehdään määreillä sosiaalinen ja kulttuurinen, koska kielessämme sukupuolelle on vain yksi sana. (Rossi 2010, 22.) Alun perin biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erottelulla pyrittiin pääsemään irti ajatuksesta, että biologia olisi ihmisen kohtalo (Butler 2006, 54). Vuosien saatossa yhteiskunta on muuttunut tietoisemmaksi, ja yhteiskunnallisessa keskustelussa on alettu kyseenalaistaa, keskustella sekä pohtia sukupuoleen liittyviä käsityksiä, rajoituksia ja oletuksia. Vaikka sukupuoli koostuukin biologisen sukupuolen lisäksi, myös juridisesta, sosiaalisesta, psyykkisestä sekä aistitusta sukupuolesta jaetaan se, tästäkin huolimatta, edelleen usein biologisiin perustein mieheen ja naiseen (Vilka 2010, 17). Tämä karkea kahtiajako tulee esiin myös tutkimusaineistossani. *Ruususen unessa* ei käsitellä millään tavalla sukupuolen moninaisuutta – romaanissa

mies on mies ja nainen on nainen. Onkin merkittävää pohtia myös sitä, miksi kirjoittajat ovat tehneet tällaisen valinnan. Romaanissa virus jakaa henkilöt sukupuolen mukaan mieheen ja naiseen, jos virus tarttuu, olet nainen, jos ei, olet mies. Ainoana poikkeuksena on mysteerinen Eve Black, jota kuvataan ulkoisesti hyvin feminiinisenä, mutta toimii maskuliiniseksi miellettyillä tavoilla. Hän on myös romaanin ainoa naisoletettu, johon virus ei tartu. Eve Blackin kohdalla sukupuoli ei siis ole selvä, vaan hänestä muotoutuu androgyyninen hahmo. Vaikka romaanissa käsitellään verrattain paljon henkilöahmojen pään sisäistä maailmaa, ei kerronnasta ilmene, miten henkilöt itse oman sukupuolensa kokevat. Tämän vuoksi sukupuolella tarkoitan tässä lähinnä biologista sukupuolta ja sitä koskevaa määritelmää.

Kun sukupuoli jaotellaan karkeasti mieheen ja naiseen, syntyy käsityksiä feminiinisistä naisista ja maskuliinisista miehistä. Feminiinisyys ja maskuliinisuus ovat ihmisten tuottamia merkitysrakenteita sukupuolista, rakennettuja ja ideologisia, jolloin ne ovat myös muutettavissa. Feminiinisyttä ja maskuliinisuutta pidetään usein toistensa vastakohtina ja täysin toisistaan erillisinä. Tätä jaottelua korostaa se, että näihin kahteen liitettävät piirteet poikkeavat toisistaan merkittävästi. Maskuliinisina pidetyt piirteitä ovat muun muassa tunteiden kontrollointi, hallitsevuus, fyysinen voima sekä rationaalisuus, kun taas feminiinisinä piirteinä pidetään esimerkiksi yhteisöllisyyttä, emotionaalisuutta sekä empaattisuutta. (Jokinen 2010, 128–129.) Tosiasiassa meissä kaikissa on sekä feminiinisiä että maskuliinisia piirteitä huolimatta siitä, mitä sukupuolta edustamme. Kirjallisuudessa kuitenkin pyritään usein korostamaan näitä maskuliinisia ja feminiinisiä piirteitä, kun halutaan korostaa henkilöahmojen mieheyttä ja naiseutta. Näin on myös tutkimusaineistossani, minkä vuoksi maskuliinisina ja feminiinisinä pidetyt piirteet ovatkin yksi analyysini kohteista.

Vaikka *Ruususen unessa* ylläpidetään stereotyyppisiä sukupuolikäsityksiä niin miehistä kuin naisistakin, pyrkii se myös purkamaan ahtaita nais- ja mieskuvia. Koko kirjan kattava teema, nimestä alkaen, rinnastuu satuun Prinsessa Ruususesta, joka pelastuu 100-vuotisesta unesta prinssin suudelmalla. Disneyn *Prinsessa Ruusunen* (1959) edustaakin sellaista perinteistä naiskuvastoa, jossa hädässä oleva neito tarvitsee miehen apua pelastuakseen. Mielestäni *Ruususen unessa* myös kritisoidaan tällaisen naiskuvan esittämistä, mikä näkyy muun muassa seuraavassa lainauksessa:

"If the Women of Dooling come back, all the women of earth come back? Clint asked. "That's how it works?"

"Yes. The women of this town stand for all women, and it must be all of your women who come back. Through here. She pointed at a split in the Tree. - If even one refuses..." She didn't have to finish. [...]

"Why would they want to stay?" Reed Barrow asked, sounding honestly bewildered. Angel's laugh was as harsh as a crow's caw. "I got a better question - if they built up a good thing, like Evie says, why would they want to leave?" (SB, 681–682.)

Romaanissa tuodaan useaan otteeseen esille seikka, että naisilla on täysi päätäntävalta sen suhteen, palaavatko he miestensä luo "entiseen elämäänsä" vai jatkavatko

he ”uutta elämää” ilman miehiä. Päätöksen tulee kuitenkin olla täysin yksimielinen, jotta se toteutuu.

Kirjoittajalla, tai tässä tapauksessa kirjoittajilla, on mahdollisuus tehdä fiktiivisestä maailmasta erilainen kuin meidän maailmamme on. Meidän kulttuurimme ja arkemme on hyvin sukupuolittunutta sekä sukupuolikeskeistä. Spekulatiivisessa fiktiossa sukupuoleen liittyviä normeja voidaan kirjoittaa uusiksi, mikä saattaa jossakin vaiheessa johtaa siihen, että muutos tapahtuu myös todellisessa maailmassa. Judith Butlerin esittämät ajatukset sukupuolen *performatiivisuudesta* ja *performanssista* ovat laajalti kirjallisuudentutkimuksen kentällä käytettyjä termejä. Nämä termit kuvastavat sitä, miten sukupuolella ei tarkoiteta niinkään olemista vaan tekemistä. Tämä mahdollistaa sen, että sukupuolen tekemisen tapaa voidaan tietoisesti yrittää muuttaa. (Rossi 2017, 91.) Kirjailijalla on valtaa tuottaa sukupuolta paitsi hahmojen olemuksen ja ajatusten kautta myös määräämällä, millaisia valintoja hänen hahmonsa tekevät fiktiivisessä maailmassa. Sukupuolen performanssi alkaa jo hahmon nimestä; valitseeko kirjailija hahmolleen naisen vai miehen nimen, ja millaisia konnotaatioita nimeen liittyy. Nimeäminen ei koskaan ole vallankäytöstä vapaata, vaan siihen liittyy aina monenlaisten merkitysten rakentamista ja intertekstuaalisia ulottuvuuksia (Borkfelt 2022). Nimen lisäksi hahmon ulkoisten ominaisuuksien kuvaaminen tai käyttäytymisen tavat performoivat sukupuolta. Kuten sanottu, *Ruususen unessa* Aurora-virus rajoittaa sukupuolten määrän tiukasti kahteen, mieheen ja naiseen. Hahmot kuitenkin performoivat sukupuoltaan kukin tavallaan, enemmän tai vähemmän stereotyyppisesti, rakentaen ja haastaen sukupuolen perinteisiä määreitä.

1.3.2 Sukupuolistereotypiat

Aineistossani sukupuoli ja sen performointi on hyvin keskeinen, ellei keskeisin tema. Uskoakseni *Ruususen uni* tietoisesti alleviivaa binääristä kahden sukupuolen mallia, sekä siihen liittyvää normistoa eli sukupuolistereotypioita. Terveystieteiden ja hyvinvointivaltion (THL) määrittelee sukupuolistereotypiat seuraavalla tavalla:

Sukupuolistereotypiat ovat pelkistettyjä ja kaavamaisia odotuksia ja oletuksia usein etenkin binäärisiin sukupuoliin, naisiin ja miehiin tai tyttöihin ja poikiin liitettyistä ominaisuuksista tai käyttäytymisestä. Sukupuolistereotypiat ovat pitkälti tiedostamattomia, ja ne sisältävät usein negatiivisia ennakkokäsityksiä. (THL 2022.)

Se, että tiedostamatta liitämme esimerkiksi tietyt piirteet joko naisiin tai miehiin, tyttöihin tai poikiin, kertoo siitä, miten vahvasti yhteiskunta ja kulttuurihistoriamme on vaikuttanut siihen, millä tavalla katsomme maailmaa, ja erityisesti sukupuolta.

Rebecca J. Cook ja Simone Cusack (2010, 9) määrittelevät stereotypiat yleistyneiksi käsityksiksi ominaisuuksista, joita tiettyyn ryhmään kuuluvilla henkilöillä tulisi olla tai millaisen roolin mukaan heidän tulisi toimia. Sukupuolistereotypiat noudattavat samaa kaavaa. Historian saatossa yhteiskuntaamme on rakentunut tietyt

raamit, joiden sisään naisia ja miehiä yritetään edelleen sovittaa. Stereotyyppisinä piirteinä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että miehet eivät näytä tunteitaan, kun taas naiset ovat liian tunteellisia. Ylitapio-Mäntylän (2012, 25) mukaan feminiinisiksi piirteiksi mielletään usein kauneus, avuliaisuus, heikkous sekä hoivaaminen, kun taas maskuliinisiksi piirteiksi mielletään vahvuus, rohkeus, itsenäisyys sekä komeus. Vaikka tällainen stereotyyppinen jaottelu on ihmisille luontaista, tulisi sen ongelmallisuus tiedostaa; tiukkarajaisina kategorioina stereotyyppiat luovat paineita, ahdistusta, ulkopuolisuuden tunnetta ja toisaalta vaatimuksen samanlaisuuteen. Stereotyyppiat eivät ole syntyneet tyhjästä, vaan ne ovat muodostuneet ilmiöiden tyyppillisimmistä ominaisuuksista ja esitystavoista.

Länsimaisen kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän määritelmät siitä, mikä ja millainen on nainen tai mies, feminiinisyys tai maskuliinisuus, ohjaavat meitä muodostamaan omaa sukupuoltamme tietynlaiseksi. Stereotyyppiat määrittävät meille sen, millaiset eleet, ilmeet tai kehon kieli kullekin sukupuolelle on "normaalia" tai "epänormaalia". Tällainen sukupuolisuuden rajoitettu tila vie mahdollisuuksia olla erilainen. (Vilkkä 2010, 111, 114.) Monet käsitykset siitä, millainen naisen tai miehen tai tytön ja pojan tulisi olla syntyy jo lapsuudessa. Stereotyyppiset oletukset siirtyvät aikuisilta lapsille, ja muovaavat lapsen käsitystä itsestä ja toisista. Stereotyyppiset ajattelumallit voivat kuitenkin määrittää niin harrastukset kuin tulevan ammatinkin. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 23–24.) Stereotyyppiat saattavat vaikuttaa lapsen sukupuoli-identiteetin kehitykseen, jos yksilö kokee painetta rajoittuneista sukupuolen tavoista. Vaikka stereotyyppia-termissä on negatiivinen vivahde, voidaan se kokea myöskin voimavarana ja samaistumisen kohteena; stereotyyppiat voivat toimia rakennusaineina sukupuoli-identiteetille. (Vilkkä 2010, 118.) Olisikin tärkeää, että lapselle olisi tarjolla mahdollisimman monipuolisia kuvauksia sukupuolesta. Sukupuolen kuvaukset kirjallisuudessa ovatkin monipuolistuneet erityisesti 2010- ja 2020-lukujen aikana. Esimerkiksi lasten- ja nuortenkirjallisuudessa teemoiksi ovat nousseet sateenkaariperheet, homoseksuaalisuus ja transsukupuolisuus (ks. esim. Toivola & Obele 2021; Albertalli 2015). On siis tärkeää, että kirjoissa ei kuvata pelkästään heteroseksuaalisia suhteita tai perheitä, jossa vanhempana ovat äiti ja isä, koska näin ei ole reaali maailmassakaan.

Tietokirjailija Markku Hyypän (1995, 18) mukaan sukupuolijako toimii suojajärjestelmänä, jonka avulla pyrimme hallitsemaan maailmaa. Stereotyyppiat vahvistavat tätä sukupuolijakoa. Liitämme miehiin ja naisiin erilaisia uskomusrakenteita siitä, mitä he voivat tehdä tai mitä he eivät voi tehdä. Niinpä sukupuoliin liittyvät stereotyyppiat elävät vahvasti työelämässä: stereotyyppiat luovat sukupuolittuneita työmarkkinoita, joissa tietyt, yleensä matalapalkkaisemmat alat ovat naisvaltaisia ja esimerkiksi johtotehtäviin etenevät usein miehet. Edelleen varsin yleinen, ehkä tiedostamatonkin ajatus on, ettei nainen voi olla samaan aikaan hyvä ja tuottava työntekijä sekä äiti. Vielä nykypäivänäkin naisten täytyy miettiä, millä tavalla esimerkiksi raskaus vaikuttaa siihen, miten heidän työskentelynsä suhtaudutaan sen aikana ja lapsen synnyttyä. (Palmroos 2022.)

1.3.3 Representaatiot

Riikka Rossi ja Saija Isomaa (2013, 11–12) rinnastavat representaation käsitteen antiikin taidefilosofiasta tuttuun *mimesis*-käsitteeseen, joka voidaan suomentaa tarkoittamaan jäljittelyä. He nostavat esiin, että: ” [...] kulttuuri ja yhteiskunta rakentuvat moniulotteisille mimeettisille käytänteille, jotka tuottavat myös käsityksiä sukupuolesta.” Näin esimerkiksi sukupuolen representaatiot kirjallisuudessa jäljittelevät sukupuolta sellaisena, miten kirjoittaja kokee sukupuolen sen hetkisessä kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Kirjailijan luomat kuvat sukupuolesta eivät kuitenkaan ole hänen ainoita ja oikeita näkemyksiä sukupuolesta, vaan kirjailijat pyrkivät upottamaan kulloisenkin yhteiskunnan käsityksiä sukupuolesta. Tämän vuoksi kirjallisuudessa esiintyvistä representaatioista on nähtävissä ilmestymisajan vallitsevat ihanteet ja käytänteet; ajan saatossa muuttuvat representaatiot siis muokkaavatkin yhteiskunnallisia ja kulttuurisia käsityksiä (Paasonen 2010, 45–46).

Susanna Paasonen (2010, 40) mukaan representaatio tarkoittaa jonkin asian esittämistä uudelleen. Hän rinnastaa käsitteen puolestaan englanninkieliseen termiin *representation*. Paasonen mukaan representaatio esittää sekä jotakin tiettyä yksilöä että laajempaa kokonaisuutta tai kategoriaa. Representaatioita voidaan siis pitää tapahtumina, jotka yhdistävät merkityksiä kuviin, objekteihin ja ihmisiin, ja samalla tuottavat merkityksiä maailmaan ja sosiaaliin suhteisiin. Sen lisäksi, että representaatiot kuvaavat laajempia kokonaisuuksia, vaikuttavat ne myös siihen, miten näemme ja hahmotamme itsemme osana ympäröivää yhteiskuntaa (Paasonen 2010, 46). On siis tärkeää, että esimerkiksi kirjallisuuteen luodaan mahdollisimman laaja representaatio sukupuolesta, jonka avulla käsityksemme siitä laajenee.

Rossi ja Isomaa (2013, 13) nostavat esiin Pirjo Lyytikäisen ajatuksen siitä, miten kirjallisuus vaikuttaa meidän tapaamme ajatella ja toimia: ”Kirjallisuuden tapa kielen-tää todellisuutta ja inhimillistä kokemusta perustuu jo mallinnettuun ja esitettyyn mutta luo samalla uutta.” Kirjallisuus siis representoi jo olemassa olevia käsityksiämme mutta samalla luo uusia käsityksiä niin sukupuolesta, kulttuurista, yhteiskunnasta kuin ihmisyydestäkin. Representaatiot ovat siis olennainen osa sitä, millä tavalla hahmotamme ja suhtaudumme omaan elinympäristöömme. Vaikka ne toimivat peilinä yhteiskunnallisille arvoille ja ymmärryksille, on niillä myös aktiivinen rooli niiden tuottamiseen ja uudelleen kierrättämiseen. Kun representaatioita tuotetaan, peilataan usein aikaisempiin kuviin ja kuvauksiin, minkä vuoksi representaatiot saattavat olla vuosikymmenten tai -satojen aikana toisiinsa kietoutuneista teksteistä, kuvista, kuvauksista tai oletuksista muodostuneita. Tällaista kokonaisuutta kutsutaan *representaatiojärjestelmäksi*. Tällainen kuvien ja kuvausten kerrostumisen pohtiminen on merkittävää, kun tutkitaan representaatioita kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa viitekehyksessä. (Paasonen 2010, 41.) Esimerkiksi sukupuolten representaatioita

tutkiessa tulee muistaa se, miten historian eri vaiheet ovat muokanneet käsitystämme sukupuolesta sellaiseksi kuin se on nykyään. Representaatioiden ja niiden muodostumisen tarkastelu on tärkeä osa paitsi eettisesti kestävästä kirjoittamisesta myös tutkimuksen tekemistä.

Erilaisten kulttuuristen representaatioiden avulla sekä kuvitellaan että kuvitetaan sukupuolta. Sukupuoli rakentuu niin kulttuurisissa teksteissä, erilaisissa instituutioissa kuin arjen teoissakin. Sukupuolta siis representoidaan niin kirjoissa, elokuvissa, koulussa kuin perheessäkin, mutta myös pukeutumisessa, puhetavoissa ja eleisäkin. (Paasonen 2010, 46.) Näenkin, että sukupuoli ilmenee ihmisten puheessa, ajattelussa ja käytöksessä, joista se on mahdollista representoida erilaisiin kulttuurituotteisiin. Näin kulttuurituotteet puolestaan uudelleen vaikuttavat ihmisten puheeseen, ajatteluun ja käytökseen. Tämän vuoksi on merkittävää kiinnittää huomiota siihen, mitä ja millä tavalla sukupuolta ja siihen liittyviä käsityksiä representoidaan. Länsimaaisessa yhteiskunnassa tuotetaan hyvin vahvasti kahta sosiaalista sukupuolta: mies-sukupuolta pidetään aktiivisena subjektina, joka päättää ja hallitsee, kun taas naissukupuoli on passiivinen objekti, joka jätetään päätöksenteon ulkopuolelle. Naissukupuoli kuvastaa kehoa, johon naisella ei kuitenkaan aina ole päätösvaltaa. (Rossi 2001, 37–38.) *Ruusun unessa* patriarkaalisia käsityksiä sukupuolista ja sukupuolen mukaisista asemista heijastuu joidenkin henkilöhahmojen kautta, vaikka pääasiassa se pyrkii kuitenkin haastamaan tällaista ajattelua.

2 TUTKIMUSMETODI JA TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettiset viitekehykset, joiden kautta kontekstualisoin aineistoani. Pääasiallisena tutkimusmetodinani käytän sukupuolentutkimusta, koska se pitää sisällään niin feministisen kirjallisuudentutkimuksen, kriittisen miestutkimuksen sekä feministisen väkivallan tutkimuksen (Helsingin Yliopisto 2022). Hyödynnän näitä teorioita soveltuvien osien, painottaen kuitenkin feminististä kirjallisuudentutkimusta sekä kriittistä miestutkimusta. Näiden ohella hyödynnän myös lajiteoriaa. Tämä on hedelmällistä, sillä koen, että *Ruususen unessa* genre ja toisaalta tarinasta nousevat sukupuolen kysymykset rakentavat teoksen merkitystä yhdessä.

2.1 Feministinen kirjallisuudentutkimus

Pam Morris esittää teoksessa *Kirjallisuus ja feminismi: johdatus feministiseen kirjallisuudentutkimukseen*, että feminismin lähtökohta voidaan määritellä yhteiskunnassamme rakentuneista naisten ja miesten sukupuolieroista eli biologisista sekä kulttuurisista eroista. (Morris 1997, 9–11.) Feminismin lähtökohtana on siis tasa-arvon toteutuminen sekä sukupuolten välisen eriarvoisuuden esiin tuominen. Feminismin toisen aallon kehittyminen 1960-luvulla johti myös feministisen kirjallisuudentutkimuksen syntyyn. Sen lähtökohtina olivat sukupuolittuneisuuden, stereotyyppien sekä mieskirjailijoiden tuottamien naiskuvan kritisointi. Tämän lisäksi feministinen kirjallisuudentutkimus pyrki edistämään naiskirjailijoiden asemaa ja tuomaan heidän tuotantoaan laajemmalti julki. (Rossi & Isomaa 2013, 354.) Feministinen kirjallisuudentutkimus on alun perin keskittynyt tutkimaan juuri naiskirjailijoiden tuottamaa tekstiä sekä sitä, miten naiskuvaa luodaan kirjallisuudessa tai miten se tuodaan esiin. Feministinen kirjallisuudentutkimus pyrkii selvittämään myös sitä, onko naisten ja miesten

kirjoittamissa teksteissä selkeitä eroavaisuuksia, ja jos on, millaisina nämä eroavaisuudet hahmottuvat. (Morris 1997, 16–18.)

Mieskirjailijoita on kritisoitu siitä, että heidän tapansa kuvata naisia on melko stereotyyppistä ja misogyynistä. Vaikka *Ruususen uni* ylläpitää tätä ajatusta esimerkiksi siinä esiintyvien henkilöhahmojen ajattelun kautta, on teoksen kokonaiskuva kuitenkin jotain muuta. Voidaan ajatella, että romaanissa vallitseva sukupuolijärjestelmä on käännetty ikään kuin pääläelleen, ja naiset nähdään yhteiskunnassa päättäjien roolissa, kun taas miehet on kuvattu elämään heidän ”armoillaan”. Huomionarvoista siis on, että *Ruususen uni* on kahden miehen kirjoittama romaani, jossa naiset saavat merkittävän roolin vallanpitäjinä. Tällainen sukupuolijärjestelmä rikkoo sitä ajatusta, että tieteen ja yhteiskunnan näkökulmaa pidetään perinteisesti valkoisen länsimaisen heteromiehen näkökulmana. (Ks. esim. Saresma 2015, 66.) Feministinen kirjallisuudentutkimus pyrkii siis puuttumaan kirjallisuudessa sellaisiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jotka ylläpitävät tai lisäävät epätasa-arvoa.

Feministisellä kirjallisuudentutkimuksella on nähty olevan kolme eri vaihetta. Ensimmäinen aalto ajoittuu 1800-luvulta 1900-luvun puoliväliin, jolloin keskityttiin osoittamaan, että naisten osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan on yhtä pysyvää kuin miestenkin. Toinen, 1960–1970-lukujen radikaali aalto korosti sukupuolten keskinäistä erilaisuutta. Siinä painotettiin naisten arvoa ja jopa paremmuutta miehiin nähden. 1980-luvulta lähtien on vallinnut feministisen kirjallisuuden kolmas aalto, postmoderni aalto, joka on muotoutunut useiden erilaisten erojen feminismiksi eli intersektionaaliseksi feminismiksi (Rossi 2010, 25.) Alkujaan feminismi syntyi puolustamaan ja parantamaan sukupuolten välistä tasa-arvoa, mutta jossakin vaiheessa historiaa naisten asioiden ajamisen tuntui kipuavan miesten ohi. Viime vuosikymmeninä naistutkimuksen rinnalle onkin noussut myös miesnäkökulma (ks. esim. Jokinen 2012). Tasa-arvokeskustelua käydään niin miesten kuin naisten näkökulmasta; miesnäkökulma kiinnittää huomiota erityisesti isyyden ja asevelvollisuuden piiriin, mutta myös muut näkökulmat tulisi huomioida, kun puhutaan sukupuolten välisestä tasa-arvosta.

2.2 Kriittinen miestutkimus

Miestutkimuksessa käsitellään miehen mahdollisuuksia toteuttaa itseään esim. länsimaisessa patriarkalisessa yhteiskunnassa, joka asettaa myös miehelle rajoja ja rajoituksia. Miestutkimuksen piirissä tarkastellaan kriittisesti kaunokirjallisuuden esittämiä mieskuvia, miehelle tarjottuja ihanteita eli maskuliinisuuden malleja, mieheltä kiellettyjä tunteita, hänelle annettuja ristiriitaisia odotuksia, isyyden ja työelämän ongelmia, miesten välisiä (homososiaalisia suhteita) jne. (Tieteen termipankki 2021.)

Edelleen vuonna 2023 naiset ja miehet lokeroidaan herkästi ”tyypillisiin” sukupuolen mukaisesti käyttäytymisen ja olemisen malleihin. Miehenä olemisen ja miehisyys

liitetään edelleen varsin usein fyysiseen voimaan, valtaan ja hallitsevaan asemaan (Jokinen 2010, 128). Näitä stereotyyppisiä käyttäytymismalleja ylläpidetään eri medioissa, kuten kirjallisuudessa, vaikka todellisuudessa miehenä oleminen ja miehisyys tulisi nähdä -ja esittää- paljon monimuotoisempana. Vaikka miehenä olemiseen usein lähtökohtaisesti liitetään maskuliinisuus, eivät ne kuitenkaan ole sama asia. Virtasen (2004, 8) mukaan miehellä tarkoitetaan sukupuolta, kun taas maskuliinisuus tarkoittaa mieheen liitettäviä aikakausi- ja arvosidonnaisia olettamuksia tai tulkintoja. Tunteiden ja herkkyyden näyttäminen tulisi tänä päivänä olla sallittua myös miehille. Julkisessa mieskeskustelussa tällaiset feminiiniset piirteet kuitenkin unohdetaan, eikä niille anneta tilaa. Tämä saattaa johtua siitä, että kautta historian naisia, ja siten feminiinisyttä, on pidetty miehen ja maskuliinisuuden vastakohtana. Tämä on johtanut siihen, että naiseus on nähty jollakin tavalla huonompana tai heikompana verrattuna mieheyteen. Kulttuurissamme vallitsevan stereotypian mukaan maskuliiniset ja feminiiniset piirteet eivät voi näyttäytyä samaan aikaan. Tämä johtuu siitä, että ihmisten nähdään jakautuvan ainoastaan kahteen sukupuoleen, mieheen ja naiseen, joista miehisä ominaisuuksia pidetään paremmassa arvossa: ”Jos mies on älykäs, päättäväinen ja voimakas, on nainen tyhmä, kyvytön päättämään ja heikko [...]” (Virtanen 2004, 22.)

Artikkelissa *Näkymätön sukupuoli näkyväksi* (2012) Arto Jokinen, Anders Ahlbäck ja Kirsi Kinnarinen esittävät, että humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa miehet ja pojat ovat saaneet näkymättömän sukupuolen roolin. Tällä näkymättömyydellä viitataan erityisesti siihen, millä tavalla tutkimus huomioi mies-sukupuolen. Vaikka nainen on kautta aikojen ollut ”näkymätön sukupuoli”, on nainen ja naiseus saanut tutkimuskentällä huomiota ja tilaa, kun taas mies ja mieheys on jäänyt taka-alalle. Miehiä ja poikia koskevassa tutkimuksessa sukupuolelle ei anneta samanlaista tilaa, kuin naisille ja tytöille – tällöin tutkimuksissa puhutaan yleisesti *ihmisistä* tai *poliitikoista*, ei *miehistä* tai *pojista*. Mies- ja maskuliinisuustutkimus ”[...] tutkii, miten sukupuoli vaikuttaa miehiin ja poikiin sekä mitä heidän sukupuolisuuhtensa merkitsee yhteiskunnassa ja kulttuurissa.” (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2012, 171–172.) Esimerkiksi voimaa, valtaa, tietoa, tahtoa sekä myös hyökkäävyyttä ja väkivaltaa on pidetty perinteisen maskuliinisuuden piirteinä. Evoluution kannalta nämä piirteet olivat hyödyllisiä vielä silloin, kun mieheltä odotettiin perheen, kodin ja yhteisön suojelua. (Virtanen 2004, 7–8.) Tällainen ”perinteisen miehen” malli kuitenkin varjostaa nykyään poikien ja miesten käyttäytymistä, koska heidän odotetaan käyttäytyvän tiettyllä, hyväksytyllä, tavalla. Miestutkimuksen viitekehysten kautta pystyn siis tarkastelemaan tutkimuksessani esimerkiksi sitä, millaista mieskuvaa tai millaisia maskuliinisuuden malleja tutkimusaineistossani luodaan.

Kuten feministisen kirjallisuudentutkimuksen historia myös miestutkimuksen historia voidaan jakaa kolmeen eri aaltoon. 1960–70-luvun Yhdysvalloista alkoi kansainvälisen miestutkimuksen ensimmäinen aalto. Tutkimusala syntyi sen seurauksena, kun feminismistä ja sukupuolirooliteoriasta kiinnostuneet heteromiehet

alkoivat soveltamaan homoliikkeen ja värillisten miesten esiin nostamia puutteita heidän oikeuksissaan. Homoliike nosti esiin ahtaat miesroolit sekä seksuaalisuuden merkityksen identiteetille, kun taas värilliset miehet kiinnittivät huomiota miesten keskinäisiin eroihin sekä sortotoimintaan. Miestutkimus nosti esiin sen, että patriarkaalinen yhteiskunta ei sorra ainoastaan naisia, vaan myös miehiä. (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2012, 172–173.) Tuolloin ymmärrettiin, miten ahtaaseen muottiin ihmisiä pyrittiin laittamaan, ja kuinka kapeakatseinen suhtautuminen yhteiskunnassa oli esimerkiksi sukupuoleen.

Miestutkimuksen toinen aalto syntyi kritiikkinä sukupuolirooliteorialle, jota pidettiin edelleen liian kapeakatseisena, eikä sen katsottu tarjoavan välineitä vallan, talouden ja sukupuolen ymmärtämiseen. Toinen aalto keskittyi tutkimaan miehiä miehinä, sukupuolta merkityksenantona sekä kriittisesti tarkastelemaan sukupuoli-kategorioita. Toisessa aallossa esiteltiin myös käsite *hegemoninen maskuliinisuus*, joka hallitsi 1990-luvun miestutkimusta. ”Hegemonisen maskuliinisuuden voi ymmärtää säätelyjärjestelmäksi, joka asettaa miehet keskinäiseen järjestykseen ja sisältää resurssein, josta ammentamalla miehet esiintyvät hyväksytyllä tavalla miehinä.” (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2012, 173–174.) Hegemoninen maskuliinisuus siis sisältää osaltaan stereotypioita siitä, millaiset miehiset piirteet ja tavat ovat sellaisia, että itseään voi pitää ”hyväksytyllä tavalla miehenä”. Kuten stereotypiat, myös hegemonisen maskuliinisuuden termi vaihtelee tiettyjen yhteiskuntaryhmien mukaan.

Jokinen, Ahlbäck ja Kinnarinen (2013, 177) mukailevat Jorma Hännisen suomen kieleen lanseeraamaa termiä *kriittinen miestutkimus*. Kriittisen miestutkimuksen kriittinen intressi erottaa tutkimusalan muusta miestä koskevasta tutkimuksesta sekä naistutkimuksesta. Maskuliinisuus on muodostunut kaiken kattavaksi mieheyden määrittäjäksi, minkä vuoksi useat miehet kärsivät sukupuoleensa perustuvista odotuksista ja velvollisuuksista. Vaikka todellisuudessa nämä velvollisuudet ja odotukset kohdistuvat johonkin olemattomaan täydelliseen maskuliinisuuden perikuvaan. Kriittisen miestutkimuksen haasteena on miesten yleistäminen, ja tällä tavalla stereotypoiden vahvistaminen ja ylläpitäminen:

Miehet ovat luoneet yhteiskunnan, jonka uhreiksi he ovat itse joutuneet. Kriittisen miestutkimuksen haaste onkin, miten esittää miesvaltaan ja maskuliinisuuteen kohdistuvaa, tasa-arvoistumista tukevaa kritiikkiä sekä samalla välttää miehiä yleistävä syylistäminen ja tuoda esiin maskuliinisuuden positiivisia puolia. (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2013, 177.)

Hegemonisen maskuliinisuuden kriittinen keskustelu yhdessä queer-teoriasta saatujen vaikutteiden myötä syntyi miestutkimuksen kolmas aalto, joka vaikuttaa edelleen. Kolmannessa aallossa keskityttiin tutkimaan kulttuuristen kuvien sekä maskuliinisuuden representaatioita historian eri vaiheissa sekä nykyajan populaarikulttuurissa. (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2013, 178.) 1990-luvun ja 2000-luvun vaihteessa alettiin siis kiinnittämään enemmän huomiota siihen, millä tavalla erilaisissa

kulttuurituotteissa miestä esitetään, ja millaista kuvaa miehestä, miehisyydestä sekä maskuliinisuudesta tuotetaan.

Jos toisen aallon keskeinen käsite oli hegemoninen maskuliinisuus, keskittyi kolmas aalto *intersektionaalisuuteen*. Käsitteellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa otetaan huomioon, millaisten eri kategorioiden yhteisvaikutuksessa sukupuoli määrittyy; joissakin tilanteissa ihmisen etninen tausta tai yhteiskuntaluokka määrittää ihmistä enemmän kuin sukupuoli. (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2013, 178–179.) Kolmas aalto keskittyy siis sukupuolen lisäksi myös muihin tekijöihin, jotka eriarvoistavat ihmistä. Tutkimusaineistossani sukupuoli on merkittävin ihmisiä jakava kategoria, mutta joidenkin henkilöiden kohdalla on kuitenkin relevanttia tarkastella yksilön asemaa myös intersektionaalisuuden kautta.

2.3 Spekulatiivinen fiktio

Spekulatiivisella fiktiolla eli *spefillä* tarkoitetaan kirjallisuutta, joka rikkoo ja yhdistelee genrejen rajoja. Spefin alle voidaan lukea esimerkiksi tieteiskirjallisuus eli science fiction ja fantasia (Leinonen 2012, 6). Spekulatiivinen fiktio on siis käsite, jonka alle mahtuu useampia genrejä yhdistelevä teos, kuten oma tutkimuskohteeni *Ruususen uni*. Jääskeläisen (2012, 19) mukaan scifin ja fantasian yhteisenä tekijänä on kysymys, jonka äärellä kumpikin näistä genreistä on: ”entä jos”. Scifissä tämä kysymys koskee usein jotakin tulevaisuuden uhkakuva, kun taas fantasian puolella maailman olemusta tai taikaolentojen olemassaoloa. Spefin voi siis ajatella tuottavan paitsi kuvitteellisia, myös jollain asteella mahdollisia maailmoja.

Ruususen uni esittelee kummallekin kirjallisuudenlajille ominaisia piirteitä: koko kansakuntaa uhkaava tauti, apokalyptinen maailma, yliluonnolliset voimat, ”puhuvat” eläimet sekä muut fantasiamaailman kuvastot. Tällaiset maagiset elementit pitävät sisällään kerronnallisen funktion (Ihonen 2004, 78). Tämän tutkimuksen viitekehyyksessä näiden scifin ja fantasian elementtien kautta voidaan tarkastella sitä, miten sukupuoli ja siihen liittyviä stereotyyppioita toteutetaan kaunokirjallisuudessa.

Vaikka fantasia on fiktiota ja se kertoo hirviöistä, taikaesineistä sekä satumaailmoista, kertoo se myös meidän maailmastamme ja tavastamme ajatella ja tuntea. Fantasian kautta lukija pystyy tarkastelemaan omaa maailmaansa, reaali maailmaa, kriittisin ottein. (Hirsjärvi & Kovala 2004, 7–8.) Sinisalo (2004, 23, 26) näkee fantasian vahvuutena myös sen, että reaali maailman ongelmia, kuten esimerkiksi sukupuolirooleja, pystytään käsittelemään ”huomaamattomammin”, koska lukija ei välttämättä oleta löytävän niitä fantasiasta. Lukijan ennako-oletukset eivät siis välttämättä tuo niin suurta painolastia fantasiaa luettaessa.

Kirjailijoiden sukupuolten välillä on eroja siinä, millaisia fiktiivisiä maailmoja he luovat. Mieskirjailijoiden mielikuvitusmaailmoissa vaikuttaa esiintyvän enemmän hierarkioita ja yksittäisiä sankareita, kun taas naiskirjailijat tuntuvat keskittyvän korostamaan yhteisön voimaa. *Ruususen unesta* löytyy molempia piirteitä. Romaanissa on ratkaisun kannalta muutama tärkeä henkilö, mutta kuitenkin se korostaa yksimielistä päätöstä ratkaisun löytämiseksi.

Saija Isomaa (2017) käsittelee artikkelissaan *Lajitutkimus keskus-periferia-mallin äärellä: Yhden sukupuolen dystopia kirjallisen periferian lajina* yhden sukupuolen dystopioita dystopiagenren alalajina. Spekulaatiivisen fiktion lajityyppiin taas voidaan lukea myös dystooppinen fiktio, joka puolestaan pitää sisällään klassisen dystopian, apokalyptin, postapokalyptin sekä ilmastofiktion. Dystooppisella fiktiolla tarkoitetaan epätoivottavan tulevaisuuden ja kielteisten kehityskulkujen ja olojen kuvittelua. (Isomaa 2017, 69.) Isomaan mukaan dystooppinen fiktio pyrkii uhkakuvien avulla vetoamaan lukijan järkeen ja herättämään hänessä analyttistä pohdintaa:

Ylipäänsä uhkaavia lähitulevaisuuksia kuvitteleva kirjallisuus tuntuu sopivan aikakauteen ja yhteiskuntaan, jossa kannetaan jatkuvaa huolta tulevaisuudesta ja yritetään varautua yksilö- ja yhteisötasolla erilaisiin potentiaalsiin uhkiiin elintaso- ja elämäntapasairauksista asteroiditörmäyksiin ja radikaaliin ilmastomuutokseen. Dystooppinen fiktio onkin varsin ajankohtaista ja affektiivista yli rajojen, mikä helpottanee sen migraatiota kirjallisuudesta toiseen. (Isomaa 2017, 69.)

Dystooppisen fiktion kautta lukija siis pääsee pohtimaan sitä, millaiset uhkakuvat omassa yhteiskunnassamme olisivat mahdollisia, tai millaista dystopiaa jo elämme. Kun tarkastelemme dystooppisia uhkakuvia, joita ovat esimerkiksi: "[...] ilmastonmuutos, hallitsemattomat pakolaisvirrat, ekologinen ja muu terrorismi, luonnon saastuminen ja lajien joukkotuho, tautiepidemiat ja teknologiassa ja tekoälyssä piilevät uhkat [...]" (Isomaa 2017, 69) huomaamme, että kaikki näistä uhkakuvista ovat jossakin määrin jo tapahtuneet. Ilmastonmuutos, lajien joukkotuho ja luonnon saastuminen ovat olleet jo vuosikymmenten ajan esillä, ja niihin on yritetty löytää ratkaisua. Viimeisimpänä uhkakuvana maailmanlaajuinen koronapandemia, jonka myötä heräsi myös keskustelu ihmisten eriarvoisuudesta esimerkiksi rokotesaatuuden vuoksi. *Ruususen unessa* yhdistyykin piirteitä klassisesta dystopiasta sekä postapokalyptista: Siinä kuvitellaan epätoivottua tulevaisuutta, jossa päätösvalta kohdentuu vain yhdelle, tässä tapauksessa melko suurelle mutta tarkoin rajatulle joukolle – naisille. Toisaalta maailmanlaajuinen virustauti ja sen jälkeinen yhteiskunnallinen kaaos sopivat hyvin postapokalyptiseen kuvastoon.

Suomalaisessa kirjallisuudessa samantyyppisiä, yhden sukupuolen dystopioita esiintyy muun muassa Marjaana Aumaston teoksessa *Rikas, Laiha ja Kaunis* (1996), Jan Salmisen teoksessa *Äidinmaa* (2012) (Isomaa 2017, 63) sekä Siiri Enorannan teoksessa *Surunhauras, lasinteräviä* (2015). Kaikissa näissä teoksissa kuvataan yhteiskuntaa, jossa vallassa ovat naiset ja miesten toimia ja jopa lisääntymistä on rajoitettu. Muun muassa edellä mainitut teokset osoittavat, että yhden sukupuolen maailmat

ovat dystopiaa aina jonkun näkökulmasta. Yhden sukupuolen hallitsevuus tarkoittaa väistämättä muiden sukupuolten alistamista.

3 YHDEN SUKUPUOLEN MAAILMAT DYSTOPIOINA

“I think it might be time to erase the whole man-woman equation. Just hit delete and start over. What do you think?” (SB, 286). *Ruususen unessa* esiintyvän Eve Blackin ehdotus uuden, sukupuolikysymyksen suhteen puhtaalta pöydältä aloittavan yhteiskunnan luominen ei ole uusi ajatus. Päinvastoin pitkälliseen ja monimutkaiseen kriisiin ajautuneissa järjestelmissä vastaavanlaisilla ajatuksilla leikittely lienee melko yleistä. Myös *Ruususen unta* voi pitää eräänä ajatuskokeena maailmastamme. Tässä luvussa analysoin sitä, millä tavalla sukupuoli tuottaa dystooppisia tapahtumapaikkoja, jotka omalta osaltaan rakentavat ja hajottavat sukupuolen stereotyyppioita. Romaanissa tapahtumapaikkoina toimivat Yhdysvaltojen Appalakeilla sijaitseva kuvitteellinen Dooling sekä myöhemmin Meidän paikaksi kutsuttu maailma, jossa nukahtaneet naiset heräävät. Kyseessä ei ole perinteinen scifille tyypillinen dystooppinen asetelma, jossa yksi tuntemamme maailma on kaaoksen vallassa, vaan tässä romaanissa dystopiat rakentuvat nimenomaan sukupuolen kautta. Romaanissa tapahtuva karkea jako naisten ja miesten maailmoihin synnyttää uhkakuvat yhden sukupuolen maailmoista sekä siitä, mihin tällainen jako saattaa johtaa.

Isomaan (2017, 71) mukaan yhden sukupuolen yhteiskuntaa kuvaavia teoksia on havaittu jo antiikin ajalla, kun alettiin puhua pelkistä naisista koostuvista yhteisöistä, kuten amatsoneista. 1800-luvun lopulla alettiin puolestaan puhua mies- ja naisutopioista. Feministinen ajattelu heijastui monesta naisutopiasta, koska niissä pelkästään naisista koostuva yhteiskunta kuvattiin moraalisesti ja tieteellisesti yliveritaiseksi. Tällaisen utopistisen yhteiskunnan mahdollistaa sen syrjäinen sijainti, ulkoisten vaikutteiden ulottumattomista. Tällaista perinteistä utopistista yhteiskuntaa kuvataan erinäisissä kulttuurituotteissa esimerkiksi DC Comicsin luomassa *Ihmenaisessa* (engl. *Wonder Woman*), jossa amatsonisoturit elävät Themysciran saarella piilossa muulta yhteiskunnalta. Tällaista samankaltaista utopiaa on havaittavissa myös *Ruususen unessa*, jossa Meidän paikka on ikään kuin ”piilossa” muulta yhteiskunnalta, koska ainoastaan naisilla on pääsy sinne, tokikaan ei omasta tahdostaan. Voidaan siis pohtia, voiko Meidän paikkaa siis todellisuudessa kutsua utopiaksi, jos naiset eivät

itse saa valita päätyvätkö sinne vai eivät. Tapahtumapaikat luovat alustan sukupuolten välisten erojen ja sukupuolistereotyyppien tarkastelulle, koska tapahtumapaikojen kautta tehdään karkea kahtiajako miesten ja naisten välille.

Kuten sanottu, *Ruususen unessa* naisten maailmaan eli Meidän paikkaan ei ole miehillä sijaa. Poikkeuksena ovat kuitenkin miehet, jotka syntyvät siellä (SB, 497). Meidän paikka ei ole siis täysin ”miesvapaa”, vaan lähtökohtana on se, että ”vanhasta” maailmasta ei hyväksytä ”pilalle menneitä” miehiä. Naiset näkevät Meidän paikan uutena mahdollisuutena parempaan ja tasa-arvoisempaan elämään. Tämän vuoksi naiset eivät olekaan enää niin varmoja siitä, haluavatko he edes löytää keinoa päästä takaisin vanhaan elämäänsä. Dooling puolestaan edustaa nyky-yhteiskuntamme kaltaista maailmaa, joka kirjassa saa hyvin miesvaltaisen asetelman.

3.1 *Dooling* – Kaottinen patriarkaatti

Dooling on kuvitteellinen kaupunki Yhdysvaltojen Appalakeilla. Kyseinen alue Yhdysvalloissa sijoittuu maan itärannikolle, jossa suurin osa väestöstä on valkoista keskiluokkaa. Vuoden 2017 presidentinvaaleissa Appalakkien alueiden osavaltioissa suurin osa valitsijamiehistä asettui Donald Trumpin puolelle. *Ruususen unessa* ote tankin jonkin verran kantaa Yhdysvaltojen poliittisiin epäkohtiin, ja konservatiivina tunnettu Trump saa kritiikkiä osakseen, mutta tämä ei ole oman tutkimukseni kannalta relevanttia tarkastella. Doolingin voidaan nähdä edustavan nyky-yhteiskuntamme kaltaista maailmaa, jonka yhteiskuntajärjestys saa romaanissa korostetusti patriarkaattisen asetelman. Erityisesti Dooling tapahtumapaikkana rakentaa ja ylläpitää jo olemassa olevia stereotyyppioita.

Dooling ei romaanissa missään kohtaan saa täydellistä yhden sukupuolen asemaa, koska osa naisista ei kerkeä nukahtaa ennen tilanteen raukeamista. *Ruususen unessa* Eve Black kuitenkin kuvittaa jo maailmaa ilman naisia:

”Once I’m dead, the portal between this world and the land of sleep will close. Every woman will eventually go nighty-night, every man will eventually die, and this tortured world will breathe an enormous sigh of lasting relief. Birds will make nests in the Eiffel Tower and lions will walk through the broken streets of Cape Town and the waters will drink up New York City. The big fishies will tell the little fishies to dream big-fishie dreams, because Times Square is wide open, and if you can swim strong enough against the prevailing current there you can swim against it anywhere.” (SB, 365.)

Kuten esimerkistä näkyy, maailma ilman naisia – miesten maailma – kuvittuu dystooppisena: ajan myötä ihmiskunta ja kaikki sen aikaansaannokset kohtaavat loppunsa, ja muut elämänmuodot ottavat vallan. Yhden sukupuolen maailma on siis dystooppinen jo pelkästään reproduktion näkökulmasta, vaikka yhteiskuntarauha säilyisikin.

Ruususen unessa dystopia on kuitenkin läsnä jo nykyhetkessä, jolloin konkreettisia romahtamisen merkkejä (Aurora-virusta lukuun ottamatta) ei vielä ole ilmassa. Naisten nukahtaminen ja poistuminen Doolingin katukuvasta ajaa kaupungin nopeasti kaaokseen, jossa väkivalta nähdään ratkaisuna. Muun muassa Doolingilainen historian professori Jamie Howland pohtii, miten pitkään miehet kestävät ennen aseisiin tarttumista:

« [...]How long before men—soon to be the only sex—fall on each other with their guns and bombs and nuclear weapons? How long before the machine overheats and explodes? » (SB, 345).

Evie said, “They’ll kill anyone who gets in their way, and when I’m not able to awaken their sleeping beauties with a wave of my Fairy Godmother magic wand, they’ll kill me. Then they’ll set fire to the prison and every woman in it, just for spite.”(SB, 490.)

Ruususen unessa miesten maailma ei näivety hitaasti uusien sukupolvien puutteeseen, vaan inhimillinen elämä kohtaa loppunsa paljon nopeammin miesten kääntyessä toisiaan vastaan. Osa miehistä ajattelee, että Eve Blackin – poikkeavan naisen – tappamisella tilanne ratkeaa. Vain muutamilla käy mielessä, että naisilla voisi olla valta tilanteen ratkaisemiseksi tai että naiset eivät ehkä haluakaan palata. Romaani välittääkin melko stereotyyppistä kuvaa miehistä ja maskuliinisuudesta ehdottaen, että väkivaltaisuus ja aggressiivisuus ovat universaalisti juuri miessukupuolen ominaisuus. Romanissa Jamie Howland pyrkii tietoisesti luomaan eripuraa nais- ja miessukupuolen välille:

“[...]Who makes up your motorcycle gangs? Men. Who comprises the gangs that have turned neighborhoods in Chicago and Detroit into free-fire zones? Boys. Who are the ones in power who start the wars and who are the ones who—with the exception of a few female helicopter pilots and such—fight those wars? Men. Oh, and who suffers as collateral damage? Women and children, mostly.”
“Yeah, and who shakes their asses, egging em on?” Don Peters shouted. His face was red. Veins were standing out on the sides of his neck. “Who’s pulling the motherfucking strings, Mr. Egghead Smartboy?” (SB, 343–344.)

Kuten esimerkistä näkyy, *Ruususen unessa* nostetaan esiin myös niiden miesten näkökulma, jotka tiedostavat sukupuolistereotyyppioihin ja toksiseen maskuliinisuuteen liittyvät ongelmat sekä niiden vaikutukset yhteiskunnassa. Erään doolingilaismiehen kuvauksessa jo olemassa oleva todellisuus piirtyy melko kaoottisena – historiallisesti tiukkaan sukupuolijärjestykseen nojaava patriarkaalinen yhteiskunta on, ironista kyllä, järjestyksen sijaan saanut aikaan paljon kaaosta. Jotkut Doolingin mieshahmoista eivät kykene hyväksymään tätä, vaan muuttuvat aggressiivisiksi ja puolustautuvat syyttämällä naissukupuolta kaiken ohjailemisesta. Tällaiset syytökset tuskin ovat lukijalle ennen kuulumattomia. Doolingin kautta *Ruususen uni* siis paljastaa todellisessa maailmassa vallitsevia, misogynynisiä keskusteluja. Toisaalta se paljastaa myös sen, miten vahvasti pidämme aggressiota ja väkivaltaa miessukupuolelle

sisäsyntyisinä – miehillä ei juuri ole varaa reagoida toisin, sillä muutoin tulee leimatuksi epämiehekkäänä.

Aurora-viruksen levitessä Doolingissa aletaan myös etsiä syyllistä tapahtuneeseen. Vaikka mitään välittömiä elinolosuhteita heikentävää tapahtumaa, kuten luonnonmullistusta ei ole tapahtunut, naisten poissaolo on Doolingin asukkaille katastrofaalinen tilanne. Naisten poissaolo näyttäytyy miehille kaoottisena verrattuna entiseen, jopa siinä määrin, että syitä aletaan kaivaa syvältä historian uumenista. Paikallisessa kapakassa tuntemattomaksi jätetty rekkakuski kertoo oman mielipiteensä naisten pitkälle edenneistä oikeuksista:

“We shoulda seen this coming!” the trucker/preacher proclaimed. “The women flew too high, like that fella with the wax wings, and their wings melted!” [...] “Ike-a-rus, that is correct, that is a big ten-four! Want to know how far the fair sex has come? Look back a hundred years! They couldn’t vote! Skirts down to their ankles! They didn’t have no birth control, and if they got a ’bortion, they went down some back alley to get it and if they got caught, they went to jail for murr-der! Now they can get it done any time and place they want! Thanks to Planned Fuckin Parenthood, ’bortion’s easier than gettin a bucket of chicken from KFC and costs about the same! They can run for president! They join the SEALS and the Rangers! They can marry their lesbo buddies! If that ain’t terroristic, I don’t know what is.” (SB, 340–341.)

They forgot what the Bible says about how a woman should follow her husband in all things, and sew, and cook, and have the kiddies, and not be out in public wearing hot pants! Get even with men, they mighta been left alone! But that wasn’t enough! They had to get ahead! Had to make us second best! They flew too close to the sun and God put em to sleep!” (SB, 342.)

Kuten lainauksista näkyy, tietyt ryhmät näkevät tapahtuneen jopa jonkinlaisena jumalallisena rangaistuksena, joka koitui “liian lähelle aurinkoa lentämisestä”, kuten kreikkalainen Ikaros-myytti asian ilmaisee. Ironista on, että viittaamalla Ikaros-myyttiin miehet tulevat asettaneeksi itsensä auringoksi, siis jumalalliseen keskiöön. Samaan aikaan he kuitenkin vetoavat Raamatussa asetettuun järjestykseen, joka koskee paitsi sukupuolia myös ihmisen suhdetta jumalaan. Miesten puheissa naissukupuolen rangaistus tulee siitä, että nämä tavoittelevat miesten asemaa, joka heidän esimerkeissään on ilmeisen jumalallinen. Naisten keinoja saman aseman saavuttamiseksi kuvataan terroristisina, vaikka ne eivät suoraan edes kohdistu miehiin. Se, mikä yleisemmin tunnetaan tasa-arvokehityksenä, näyttäytyy Doolingin miehille lopun alkuna – Aurora-virus on todiste naisten syyllisyydestä.

Uskon, että edellä esittelemäni Doolingin miesten argumentointi on tietoisista ja harkittua. *Ruususen uni* on kokonaisluonteeltaan sukupuolikysymykseen kantaa ottava teos, joka pyrkii tekemään näkyväksi yhteiskunnassa vallitsevia misogyy nisiä keskusteluja. Se kuitenkin tuo esiin vahvasti myös kriittisen näkökulman mieheyteen. Esittämällä hahmojensa kautta äärimmäisen naisvihamielisiä näkökulmia, romaani pyrkii shokkivaikutukseen: lukijalle argumentit näyttäytyvät absurdeina jopa huvittavina, mutta saamaan aikaan hän tunnistanee keskustelut todellisuudesta. Samalla romaani myös tekee näkyväksi populistisen puheen toimintalogiikkaa. Lainauksessa

kalteva pinta on varsin jyrkkä, mikä lisää ironista vaikutusta. Kuten sanottu, *Ruusun uni* ottaa monessa kohtaa kantaa Yhdysvaltojen poliittiseen nykytilanteeseen, jossa populismilla on ollut suuri rooli. Samaan aikaan – ja erityisesti populismia tehokkaasti käyttävien tahojen puolelta – naisten asemaa ja reproduktiivisia oikeuksia on heikennetty (ks. esim. Reunamäki 2022).

3.2 *Our Place* – yksimielinen matriarkaatti?

The women started out just calling it “the new place,” because it wasn’t really Dooling anymore – not the Dooling they’d known, at least. Later, as they began to realize they might be here the long haul, it became Our Place. The name stuck. (SB, 400.)

Kuten edellä on jo tullut ilmi, Aurora-viruksen levitessä Doolingin naiset nukahtavat ja heräävät jonkinlaisessa naisten rinnakkaistodellisuudessa, Meidän paikassa. Yllä oleva sitaatti osoittaa, että Meidän paikka muistuttaa näennäisesti Doolingia, jossa on tapahtunut jonkinlainen apokalypsi: tiet ovat halkeilleet, rakennukset ovat tuhoutuneet ja sähköä ei ole (SB, 372; SB, 402). Myös aika kulkee maailmojen välillä eri tavalla: “the version of Dooling where they found themselves was moving at a different pace in time from the Dooling they had been in before. Time felt the same, but it wasn’t.” (SB, 401.) Meidän paikka saa naiset, ainakin Lilan, pohtimaan sitä, onko tämä maailma ilman miehiä todellinen: Tarkoittaako se taivasta vai helvettiä, ja onko kyseessä vaihtoehtoinen maailma vaihtoehtoisessa aikavirrassa. (SB, 401.) Lisäksi pohditaan sitä, miksi juuri naiset ovat “valittuja”, ja mikä tai kuka tämän päätöksen takana on (SB, 404). Naiset suhtautuvat uuteen elinympäristöönsä ihmetellen – monet pohtivatkin sitä, onko tämä maailma ilman miehiä taivas vai helveti. Hyvin pian naiset kuitenkin ryhtyvät toimiin ja alkavat uudelleenrakentaa Meidän paikkaa, koska eivät tiedä vielä mahdollisuuksistaan palata. Näennäisesti Meidän paikka vaikuttaakin naisten utopiasta, jossa miesten väkivaltaiset taipumukset eivät aiheuta kaaosta, vaan ongelmat ratkaistaan puhumalla ja kaikki elävät sopuisasti yhdessä. Pikkuhiljaa kuitenkin valkenee, ettei naisten yhteiselo ole konfliktitonta, ja myös Meidän paikka saa uhkaavia piirteitä.

Meidän paikan ja todellisen Doolingin välillä ei ole mahdollisuutta viestiä, vaan hahmot joutuvat vain arvailemaan, mitä toisella puolella tapahtuu. Romaanin keskeinen hahmo, mystinen Eve Black kykenee kuitenkin näkemään Meidän paikkaan ja havainnoimaan tapahtumia. Hänellä vaikuttaa myös olevan jotain tekemistä Aurora-viruksen leviämisen sekä miesten ja naisten maailmojen eriytymisen kanssa. Vaikka tarina ei paljasta, mikä tämä yhteys on, Eve Black on selkeästi avainhenkilö maailmojen rakentumisessa ja toisaalta hajoamisessa. Hän onkin asettanut ainoastaan yhden säännön Meidän paikan naisille: Jos he haluavat palata entiseen elämäänsä, tulee

heidän kaikkien olla samaa mieltä päätöksestä. Tähän päätökseen eivät siis riitä enemmistön äänet, vaan *kaikkien* tulee olla samaa mieltä:

If you stay here, every woman, from Dooling to Marrakesh, will appear in this world, in the place where they fell asleep. Free to begin again. Free to raise their children the way they want to. Free to make peace. It's a good deal, or so it seems to me. But you can go. And if you do, every woman will awaken where they fell asleep in the world of men. But you all must go. (SB, 684.)

Paluu on siis mahdollista, ja Doolingin ja Meidän paikan maailmoja yhdistävänä käytävänä toimii suuri puu. Päätöksen tulee kuitenkin olla yksimielinen. On sanomattakin selvää, etteivät kaikki maailman naiset voi olla samaa mieltä uuteen maailmaan jäämisestä. Myös romaanin naisilla on hyvin erilaisia kokemuksia naisena elämisestä sinänsä sekä suhteessa miehiin, joillakin niin huonoja, että mikä tahansa maailma ilman miehiä on heille parempi. Eräs Meidän paikassa heränneistä naisista, Elaine, päättää tehdä päätöksen muiden puolesta polttamalla puun, koska uskoo, että niin on yksinkertaisesti parempi:

"I have to do this. It's better this way. It solves all the problems. How many men have hurt you? Plenty, I imagine. I've worked with women like you for my entire adult life. I know you didn't just walk into prison on your own. A man pushed you." [...]

"Aren't there women here who want to go back?"

"I don't know." Elaine's eyes shifted. "Probably. But they're misguided."

"And you get to make that decision for them?"

"If no one else has the guts," Elaine said (with absolutely no awareness of how like her husband she sounded), "then yes. In that case, it's down to me." (SB 635–636.)

Vaikka Elainen päämäärä on varmistaa uusi parempi maailma ja sen pysyvyys poistamalla ainut yhteys maailmojen välistä, hän syyllistyy samaan kuin monet Doolingin miehistä: Elaine ajattelee, etteivät muut naiset ole kykeneviä tekemään itseään koskevia päätöksiä, vaan jonkun on tehtävä ne heidän puolestaan. Vaikka reitti pysyisi suljettuna koko Elainen eliniän yksimielisyyden vaatimuksen vuoksi, hän kokee tarvetta määrätä myös tulevien sukupolvien päätöksistä. Elainen omavaltaisuus johtaakin lopulta väkivaltaisuuksiin ja sivullisen kuolemaan Meidän paikassa. Naisutopia ei siis toteudu, vaan kääntyy dystopiaksi.

Suinkaan kaikki Meidän paikan naiset eivät koe elävänsä utopiassa: "Our Place was no utopia. There were tears, more than a few arguments, and during the first summer, a murder-suicide that shocked them all, mostly because it was utterly senseless" (SB, 405). Meidän paikassa siis tapahtuu edelleen onnettomuuksia, väkivaltaisuuksia ja muita järkyttäviä tapahtumia, vaikka kyseessä on yhden sukupuolen maailma. Esimerkiksi heti alkuvaiheessa raaka murha, jota seuraa tekijän itsemurha:

This world is different, but I am the same. You will be better off without me. I have killed Kayleigh for no reason. She did not aggravate me or start anything. I still loved her, like in prison. I know she was useful to you. I could not help myself. It came on to me to kill her so I did. I was sorry I did it afterwards. – Maura (SB, 406.)

Ainoastaan naisille varattu maailma ei siis takaa väkivallattomuutta. Kuten lainaus osoittaa, vaikka maailma rakentuisi vain yhden sukupuolen varaan, se ei poista sitä tosiasiaa, että jokainen ihminen on yksilö ja myös toimii yksilönä. *Ruususen uni* siis ehdottaa, että silmitön ja motiiviton väkivalta voi olla myös naisten tekemää. Tämä saa myös pohtimaan onko naisutopia edes mahdollinen.

3.3 Dystopiat maailmamme peilikuvana

Ruususen unessa sukupuoli tuottaa dystopiaa siten, että sukupuoleen liitetään aina tietynlaisia odotuksia – negatiivisia tai positiivisia. Dystopioiden kautta pääsemme kurkistamaan verhon taakse, ja näemme, että yhden sukupuolen maailmat ovat alkujaankin dystooppisia. Vaikka ajatus yhden sukupuolen maailmoista voi jostakin näkökulmasta kuulostaa utopistiselta, niin asettaa sukupuoli silti rajoituksia – *Ruususen unessa* se määrittää mihin maailmaan kuulut ja estää kontaktit muiden sukupuolten kanssa. Sukupuoli siis määrää ihmisen paikan ja vangitsee tämän jompaankumpaan maailmaan vailla mahdollisuutta kommunikaatioon. Aineistossani esiintyviä yhden sukupuolen maailmoja voi siis lukea vertauskuvallisesti esimerkkeinä siitä, mitä tapahtuu, jos asetamme tiukkoja, sukupuoleen perustuvia rajoja – esimerkiksi osallistumiselle – ajaudumme kupliin, joista ei ole näkymää toisten todellisuuksiin.

Toisaalta Dooling ja Meidän paikka tekevät näkyväksi myös toisenlaisen kauhukuvan. Kumpikin todellisuus ajautuu lopulta kaaokseen ja väkivaltaan, sillä sama sukupuoli ei tuotakaan yksimielisyyttä. Doolingissa naisvankilan henkilökunta haluaa pitää ulkomaailmalta salassa sen, että Eve Black pystyy nukahtamaan ja heräämään normaalisti. Sana kuitenkin leviää vankilan ulkopuolelle ja siellä olevat miehet haluavat Eve Blackin käsiinsä kuulustellakseen häntä mahdollisista ratkaisuisista Aurora-virukseen. Miesten väliset erimielisyydet synnyttävät loppujen lopuksi sisällissodan Doolingissa, jossa moni menettää jopa henkensä. Meidän paikassa taas harmonia säilyy melko pitkään, mutta päättyy lopulta väkivaltaan ja sivullisen turhaan kuolemaan, kun naisten kesken ei löydykään yksimielisyyttä paluusta.

Asettamalla sukupuolen merkitseväksi tekijäksi maailmojen eriytymissä *Ruususen uni* tavallaan ehdottaa, että sukupuoli on kaikista määräävin tekijä ihmisen ajattelussa ja toiminnassa. Aurora-viruksen aiheuttaman unitaudin tarkoitus tuntuu olevan hieman käänteisesti herättelevä; romaani ikään kuin tarjoaa sekä miehille että naisille mahdollisuutta sukupuolikysymyksen ratkaisemiseen. Viruksen olemassaolosta vastuussa oleva Eve Black tuntuu odottavan, että miehet ymmärtäisivät naisten haluttomuutta palata ja kokisivat jonkinlaista kollektiivista katumusta käyttäytymisestään. Naiset taas saavat käsittämättömän mahdollisuuden elää ilman miehiä, ja Meidän paikasta on tarkoitus tulla utopistinen naisyhteiskunta. Eve Black

vaikuttaakin hyvin pettyneeltä, kun nämä lopulta päättävät palata. Kumpikaan odotus ei toteudu, eli sukupuoli ei saa aikaan kovin merkittävää samanmielisyyttä sukupuolten sisällä, eikä toisaalta suoraan määritä suhtautumista toiseen sukupuoleen. *Ruususen unessa* äärimmäisen keskeinen sukupuolen käsite siis tavallaan menettää merkityksensä, kun tarkastellaan yksilöitä – heidän mielipiteitään ja toimintaansa määrittävät myös muut tekijät, kuten elämäkokemukset ja henkilökohtaiset ihmis-suhteet.

Spekulatiivisen fiktion kautta lukijan on mahdollista havaita paitsi yhteiskuntamme epäoikeudenmukaisuus ja epätasa-arvo myös täydellisen yksimielisyyden mahdottomuus. Todellisuudessa hyvä päätöksenteko tähännee ennemmin konsensusen muodostumiseen, jolloin täydellistä yksimielisyyttä ei ehkä saavuteta, mutta päätöstä vastustavan vähemmistön näkemykset pyritään ottamaan huomioon. *Ruususen unen* kaltaiset yhden sukupuolen dystopiat osoittavat meille sen, että myös me elämme tietyistä näkökulmasta katsottuna melko dystooppisessa maailmassa tiukoine sukupuoliroolien ja –stereotypioinemme. Tarvitsemme radikaalin dystopian huomataksemme, mitä maailmassamme tapahtuu juuri nyt. Kuten Doolingin naisia, dystopia kutsuu myös lukijaa heräämään todellisuuteen:

Frank started to get up, then settled back. "Listen, that day at the Tree . . ."
"What about it?"
"Do you remember when the churchbells started ringing?"
Clint said he would never forget. The bells began when the women started to wake up. (SB, 712.)

4 HENKILÖHAHMOT DYSTOPIAN RAKENTAJINA JA HAATAJINA

Tässä luvussa analysoin sitä, miten henkilöahmot sekä rakentavat että haastavat dystopiaa. Keskityn analyysissäni sukupuoleen ja sukupuolistereotyyppisiin. Alaluvussa 4.1 käsittelen kolmen naishahmon kautta naissukupuolta ja sitä, millaisia stereotyyppioita naiseuteen liitetään ja miten ne rakentavat tai haastavat dystopiaa. Olen pyrkinyt valitsemaan analyysiin kolme erilaista henkilöä, joista jokainen edustaa suurempaa joukkoa tutkimusaineistossa. Alaluvussa 4.2 puolestaan käsittelen kolmen mieshahmon kautta miessukupuolta ja sitä, millaisia stereotyyppioita mieheyteen liitetään ja miten ne haastavat tai rakentavat dystopiaa. Viimeisen alaluvun 4.3 olen omistanut kokonaan Eve Blackille, joka on selkeästi yksi romaanin avainhenkilöistä. Eve Blackin biologisesta sukupuolesta ei oikeastaan ole varmuutta, ja hahmossa törmäävät vahvasti sekä feminiinisiksi että maskuliinisiksi mielletyt piirteet. Hänet voi nähdä androgyyninä hahmona, jonka kautta sukupuolistereotyyppioita ja niille rakentunutta järjestelmää haastetaan.

Kaikkia henkilöahmoja kuvataan romaanissa sekä heidän itsensä että muiden henkilöahmojen toimesta. Jokainen henkilöahmo saa erilaisia ulottuvuuksia riippuen siitä, kenen silmin heitä tarkastellaan. Myös lukija tuo tekstiin omat tulkintansa ja näkemyksensä, minkä takia hahmojen sukupuolittaminen ei ole yksiselitteistä. Kuten olen edellä tuonut ilmi, tässä tekemäni sukupuolijako perustuu romaanissa leviävän Aurora-viruksen ilmentämään jakoon: virus näyttää tarttuvan ainoastaan biologisessa mielessä naisina tunnettuihin tai perinteisen feminiinisiksi kuvattuihin henkilöihin. Niiden hahmojen osalta, joiden sukupuolta romaanissa ei eksplisiittisesti mainita, teen siis viruksen tartuntaan tai tarttumattomuuteen pohjaavan oletuksen.

Ruususen unessa esiintyvät henkilöahmot osoittavat, että ei ole väliä onko maailmassa sukupuolia yksi, kaksi vai kymmenen, koska yhteiskunta rakentuu aina tietyille odotuksille ja rooleille, joihin yksilö ei itse voi vaikuttaa. Näillä ahtailla rooleilla on merkittävä vaikutus sukupuolten välisten konfliktien muotoutumiseen. Jos yhteiskunnan näkökulmasta omaa sukupuoltaan on sallittua representoida vain yhdellä "oikealla" tavalla, tulee varmasti odottaneeksi samaa myös muilta. Mikäli toisen sukupuolen edustaja ei noudata samoja tiukkoja sääntöjä representoinnin suhteen, johtaa tämä väistämättä konfliktiin, jossa syntyy helposti kokemuksia

epäoikeudenmukaisuudesta tai vaiennetuksi tulemisesta. Nämä kokemukset lienevät melko alitajuisia ja purkautuvat tutkimusaineistossa aggressiivisena käytöksenä ja tarpeena toisten hallintaan.

4.1 Naishahmot

Stereotypiat ohjaavat meitä asennoitumaan tietyin tavoin toisia sekä itseämme kohtaan. Ominaisuudet, joita liitämme miehiin ja naisiin, ovat peräisin stereotyyppioista, joita yhteiskunta on muovannut vuosisatojen ajan. Nämä uskomusrakenteet saavat vahvistusta niin käyttäytymisestä, sosiaalisista suhteista, harrastuksista, ammasteista kuin ruumiinrakenteestakin. Naisiin ja naiseuteen on liitetty stereotyyppisiä oletuksia siitä, että *kaikki* naiset ovat alistuvia, tunteellisia, äidillisiä, hoivaavia ja heikkoja. (Hyyppä 1995, 18.) Näiden stereotyyppien vuoksi, naisten, jotka eivät sovi tähän muottiin, saattaa olla hyvinkin vaikeaa löytää paikkansa yhteiskunnassa. Hyvin pitkään naisten rooli kirjallisuudessa – ja yhteiskunnassa ylipäätään – on ollut passiivinen toimija ja objekti. Tällainen toimijuus on syntynyt sen vuoksi, että naisten rooli kirjallisuudessa on ollut olla palvelijattarina, rakastajina ja vaimoina (Morris 1997). Tutkimusaineistoni naishahmot sekä rikkovat että vahvistavat tätä asetelmaa. Lila Norcross ja Vanessa Lampley ovat romaanissa selkeästi aktiivisia toimijoita ja subjekteja, mikä on ollut tyyppillisiä miehille ja mieshahmoille. Jeanette Sorley taas on enemmän passiivinen toimija ja (miesten) toiminnan kohteena oleva henkilö.

4.1.1 Jeanette Sorley - toisten ihmisten luoma marttyyri

Ruusun unen tärkeimpiä naishahmoja on Jeanette Sorley. Jeanette on yksi Doolingin naisvankilan vangeista. Hän istuu elinkautista vankeustuomiota miehensä murhasta (SB, 13). Romaanissa osoitetaan useaan otteeseen se, miten katuvainen Jeanette on, ja kuinka hän toivoisi voivansa perua tekonsa. Hän siis osoittaa katuvansa, mutta samalla kuitenkin tuodaan esiin se, miten hänen miehensä kohteli häntä huonosti ja oli hänelle julma. Tällä ikään kuin pyritään oikeuttamaan Jeaneten tekoa. Jeaneten historia paljastaa, kuinka hän on ollut useiden miesten väkivallan kohteena, objektina. Yksitoistavuotiaana Jeaneten isäpuoli käytti häntä seksuaalisesti hyväksi ja aikuisiällä solmitussa avioliitossa aviomies oli väkivaltainen. Vankilassa vartija Don Peters jatkaa seksuaalista hyväksikäyttöä:

She did as she was told, and while she did it, she kept her eyes on the window beyond his shoulder. This was a technique she had begun learning at eleven, when her stepfather touched her, and had perfected with her late husband. (SB, 121.)
[...] Sorley was known for her friendly attitude. And according to Ree Dempster, Sorley had been molested by that poisonous toad Peters. (SB, 219).

This made Clint think of Jeanette Sorley, who had ended years of escalating spousal abuse by stabbing her husband with a screwdriver and watching him bleed to death. Had she not done that, Damian Sorley would eventually have killed her. Clint had no doubt of it. He did not view that as childish behavior, but a self-preservation. (SB, 58.)

Hahmona Jeanette antaa kasvot naisten väkivaltaisuudelle. Naisten tekemä raaka väkivalta on edelleen tabu, ja irrationaalista väkivaltaa pyritään usein selittämään pois. Jeaneten tapauksessa väkivalta kuitenkin selittyykin melko rationaalisena toimintana; hänen tekemänsä murha on raaka ja suunniteltu, mutta motiivina on itsesuojelu. Vankilan psykiatri Clint onkin sitä mieltä, ettei Jeaneten paikka oikeastaan ole vankilassa tai muussakaan instituutiossa: "In his [Clint] opinion, Jeanette belonged on the outside—not in another institution, but outside altogether, walking free." (SB, 93) Jeanette ei myöskään vaikuta suhtautuvan tekoonsa kevyesti, vaan kärsii seuraamuksista vapauden menettämisen lisäksi myös psyykeen tasolla:

Can you just shut up! You're dead!" Jeanette screamed at him. "I'm sorry I killed you, and I would do anything to take it back, but you were cruel to me, and it's done, so will you just shut your fucking mouth!" (SB, 613.)

Kuten esimerkistä näkyy, Jeanette tiedostaa tekonsa vääryyden ja kantaa valtavaa syyllisyyttä. Välillä hän jopa näkee harhoja kuolleesta miehestään ja käy tämän kanssa keskustelua tehdystä murhasta. Yhdysvalloissa parisuhdeväkivallasta on tullut liittovaltiotason rikos vasta vuonna 1994 (U.S Department of Justice 2021), ja edelleen etenkin konservatiivisissa yhteisöissä perheen sisäisiä asioita pidetään usein yksityisinä. Jeaneten tapauksessa naisvihamielinen yhteiskunta ei ole tarjonnut juurikaan valinnanvaraa:

Some people say he deserved it, even some who were his friends once. Okay, they can believe that. But the DA didn't believe it. More important, I don't believe it, although it's true I wasn't in my right mind when it happened. And it's true that no one helped me when I needed help. So I killed him, and I wish I hadn't. It's on me, not him. I have to live with that. And I do. (SB, 635.)

Jeaneten lähisuhdeväkivalta kärjistyi niin kriittiseksi, että hän on joutunut valitsemaan kahdesta äärimmäisen huonosta vaihtoehdosta: murhasta tai murhatuksi tulemisesta.

Jeaneten hahmon kautta yhtäältä tuodaan esiin naisten kokemaa perheväkivaltaa ja seksuaalista väkivaltaa rakenteellisina ongelmina. Toisaalta hahmon kautta tullaan vahvistaneeksi stereotypiaa, jossa naisen väkivaltaisuuteen on aina jokin – usein miehistä riippuvainen – syy. Taustalla vaikuttaa stereotyyppinen naiskuva, jossa naiseuteen ei liitetä aggressiivista käytöstä tai väkivaltaisuutta, vaan nämä "roolit" on varattu miehille. Naisten väkivaltaisuus on "sallittua" ja ymmärrettävää ainoastaan silloin, kun se liittyy oman lapsen suojeluun. *Ruususen unessa* myös Jeanetelle on kirjoitettu tällainen leijonaemon rooli:

I'm strong enough to take my share of the blame, okay? But I've got a son who needs me. He needs to know how to grow up right, and that's something I can teach him.

I'm done being pushed around by anyone, man or woman. The next time Don Peters tries to get me to give him a handjob, I won't kill him, but I . . . I'll scratch his eyes out, and if he hits me, I'll keep right on scratching. I'm done being a punching bag. (SB, 635-636.)

Vankilassa Jeanette on "suostunut" hyväksikäytettäväksi, jotta häntä hyväksikäyttävä vanginvartija Don Peters ei eväisi häneltä lapsen tapaamisoikeutta (SB, 119-120). Nukahtettuaan ja siirryttyään Meidän paikkaan Jeanette voimaantuu ja haluaa tehdä kaikkensa, jotta hänen oma poikansa ei kasvaisi naisvihaajaksi. Kaikesta kokemastaan väkivallasta huolimatta Jeanette siis haluaa palata Doolingiin, koska hänellä on lapsi kasvatettavanaan. Hän on valmis uhraamaan mahdollisuuden väkivallattomaan elämään lapsensa vuoksi.

Jeanette on yksi niistä muutamasta hahmosta romaanissa, joiden etnisestä taustasta on maininta. Vaikka en tässä tutkielmassa pureudu tarkemmin etnisen taustan vaikutuksiin, se on romaanin loppuratkaisun kannalta merkittävä tekijä. Jeanetella on muutenkin keskeinen rooli tarinan lopussa: Aurora-viruksesta ja naisten nukahtamisesta vastuussa oleva Eve Black pyytää Jeanettea nukahtamaan ja menemään Meidän paikkaan. Jeaneten tehtävänä on pysäyttää Elaine, joka yrittää tuhota maailmojen välisenä käytävänä toimivan puun, jotta portti Meidän paikan ja Doolingin välillä sulkeutuisi, ja kaikki naiset pysyisivät Meidän paikassa. (SB, 611.) Tilanne kärjistyy niin, että tummaihoisen Jeanette tulee ammutuksi valkoihoisen poliisin toimesta. *Ruususen unessa* tuodaankin myös esiin rodullistettujen vaikeaa asemaa Yhdysvalloissa. Palaan tähän tuonnempana.

Jeaneten kuolema vahvistaa Meidän paikan dystooppisuutta, koska se osoittaa, miten vain naisten muodostamassa yhteiskunnassakaan ei vältytä väkivallalta tai ennakkoluuloilta, jotka toisinaan johtavat kohtalokkaiisiin seurauksiin. Näin romaanissa kyseenalaisesta sukupuoliutopian mahdollisuus - utooppinen yhteiskunta ei ole riippuvainen ihmisten sukupuolista, vaan ongelmia tuottavat erilaiset stereotyyptit sukupuolista, roduista tai uskonnoista. Jeaneten kuolema voidaan nähdä jonkinlaisena marttyyrikuolemana, mikä omalta osaltaan rakentaa dystopiaa; yhteiskunnassamme jonkun "sivullisen" tai "viattoman" on kuoltava ennen kuin asioihin aletaan vaatia muutoksia.

4.1.2 Vanessa Lampley - maskuliinisuuden karikatyyri

Doolingin naisvankilassa työskentelevä Vanessa "Van" Lampley on esimerkki maskuliinisesta naishahmosta. Vanessan ammatti jo itsessään rakentaa hahmon maskuliinisuutta, mutta hänet kuvataan perinteisessä mielessä maskuliinisena myös muilta osin. Vanessa on ulkomuodoltaan lihaksikas ja tukevarakenteinen, ja hän harrastaa muun muassa kädenvääntöä. Hänen maineensa rakentuu pitkälti häneen kohdistuneiden väkivaltaisten hyökkäysten varaan, joista hän on selvinnyt kamppailemalla vastaan:

Van Lampley had worked hard to cultivate her reputation as a firm but fair officer. For seventeen years she'd patrolled the cellblocks of Dooling Correctional, and she'd been stabbed once, punched several times, kicked even more times, choked, had drippy shit flung at her, and been invited to go and fuck herself in any number of ways and with a variety of objects, many of them unrealistically large or dangerously sharp. (SB, 164.)

Vanessan kohdalla häneen kohdistettu väkivalta ei ole uhriuttavaa vaan rakentaa hänen persoonaansa. Näyttää siltä, että *Ruususen unessa* väkivallan kohteina oleville naishahmoille tarjoutuu vain kaksi roolia: uhrin tai "miehen" rooli. Tämä tiukka jako vaikuttaa naisten lisäksi myös miehiin - väkivallan kohteena oleva mies ei voi olla uhri, sillä muuten hän saa "epämiehen" roolin. Nähdäkseni tällinen mustavalkoisuus on harkittua ja Vanessasta onkin kirjoitettu melko karikatyyrinen hahmo:

Van rubbed her immense right bicep, as was her habit when a matter called for consideration. The bicep was inked with a gravestone for YOUR PRIDE. Under the words on the stone was a picture of a flexed arm. It was a symbol of all the opponents she'd bent back: knuckles on the table, thank you for playing. A lot of men wouldn't arm-wrestle her. They didn't want to risk the embarrassment. They made excuses, shoulder tendinitis, bad elbow, etc. "Lying for prizes" was a funny way to put it, but somehow apt. Don Peters was the lying-for-prizes type. (SB, 166.)

Kuten esimerkistä näkyy, Vanessa tunnetaan miehen veroisena naisvastustajana, ja tämä aiheuttaa miehissä epävarmuutta ja pelkoa. Vanessa tiedostaa tämän ja osaa käyttää tietoa hyväkseen tarvittaessa. Yhteiskunnassamme miehet tuntuvat usein pelkäävän maskuliinisia naisia. Tämä saattaa johtua siitä, että miehet pitävät voimakkaita maskuliinisia naisia uhkana mieheydelle. Nainen on kautta aikain nähty heikompana osapuolena, jota miehen on pitänyt puolustaa. Voimakkaat naiset pelottavat miehiä, ja tämän vuoksi he usein sortuvatkin naisten alistamiseen esimerkiksi nimittelyn kautta. Tämä nimittely usein kohdistuu naisen ulkonäköön tai fyysisiin ominaisuuksiin. Romaanissa esimerkiksi Fritz Meshaum uskottelee tekevänsä Vanille palveluksen, koska hänen "heikko kohtansa on leveät naiset" (SB, 598, suom. kirjoittajan). Myöhemmin Fritzin ampuessa Vanessaa toteaa hän tämän olevan "läski sika" (SB, 598, suom. kirjoittajan).

Myös Vanessan toiminta on sukupuolistereotyyppien näkökulmasta äärimmäisen maskuliinista. Vanessa on yksi niistä Doolingin naisista, jotka kykenevät pysymään hereillä hyvin pitkään. Tämä antaa mahdollisuuden tarkastella sitä, miten Vanessan henkilöahmo vaikuttaa "miesten hallitseman" Doolingin dystooppisuuteen. Hahmon kautta tehdään näkyväksi muun muassa sitä, miten naisia kuvataan useimmiten väkivallan kohteina eli objekteina, mutta toisinaan myös tekijöinä. Vanessa ei suostu väkivallan objektiksi, vaan ottaa aktiivisen toimijan roolin taistellesaan vastaan. Vanessan ja miesten väliset kamppailut kuvataan yksityiskohtaisesti ja melko brutaaleina:

Her (Vanessa) right hand swung up, catching Fritz Meshaum's wrist and squeezing with fingers made of steel, jerking down so violently that he was pitched forward on top of her. The antique pistol went off, putting a bullet into the floor between

Van's arm and side. Bile rose in her throat as the weight of his body pressed into her wound, but she kept twisting his wrist, and at that angle all he could do was fire into the floor again before the gun slipped from his hand. Bones popped. Ligaments twanged. Fritz screamed. He bit her hand, but she just turned harder on his wrist, and began to methodically punch him in the back of the head with her left fist, driving down with the diamond of her engagement ring.

"Okay, okay! Uncle! Fuckin uncle! I give!" screamed Fritz Meshaum. "That's enough!"

But Van did not think so. Her bicep flexed and the tattoo of the headstone—YOUR PRIDE—swelled.

She kept twisting with one hand and punching with the other. (SB, 599.)

Vanessan hahmon kautta *Ruusunen uni* alleviivaa sitä, miten rajalliset mahdollisuudet naisilla on välttää väkivallalta: objektiksi joutumisen voi välttää ainoastaan olemalla äärimmäisen maskuliininen ja väkivaltainen. Näin naisten tekemää väkivaltaa ja aggressiota pyritään jälleen järkeistämään "loogisilla syillä" kuten itsesuojelulla. Huomionarvoista on myös se, että Vanessan yksityiselämästä tai läheisistä ei kerrota juuri mitään, vaikka hän mitä ilmeisimmin on kihloissa (ks. esimerkki edellä). Vanessan hahmo ehdottaa, että aggressiiviseen ja melko maskuliiniseen naishahmoon ei sovi pehmeys, jota esimerkiksi lähisuhteiden kuvaus voisi ilmentää.

4.1.3 *Lila Norcross* - omien rooliensa orja

Lila Norcross on Doolingin kaupungin seriffi ja Clinton Norcrossin vaimo. Lilalle kirjoitettu ammatti jo omalta osaltaan rikkoo stereotyyppioita siitä, millaisiin ammatteihin naiset hakeutuvat. Naisten oletetuista ominaisuuksista johtuen heidät nähdään usein ammateissa, jotka liittyvät jollakin tavalla huolenpitoon ja hoivaamiseen. Poliisin ammatti nähdään melko fyysisenä ja toiminnallisena, mikä rikkoo naisiin kohdistettuja stereotyyppioita. Romaanissa ei juurikaan kuvata Lilan ulkonäköä, mikä sekin vastustaa perinteistä naiselle annettua roolia; kirjallisuudessa naisia on perinteisesti kuvattu enemmän heidän ulkonäkönsä kuin toimintansa kautta (Hyypä 1995, 19–29.) *Ruusunen unessa* Lila onkin hyvin toiminnallinen hahmo.

Sukupuolistereotyyppioita rikotaan myös Lilan ja Clintin avioliiton kautta. Naisen ja miehen keskinäinen suhde avioliitossa on muuttunut vuosisatojen ajan. Pitkän aikaa mies oli avioliitossa päättävä (ja omistava) osapuoli ja nainen myötäili päätöksiä. Nykyään puolestaan vallitsee käsitys siitä, miten usein avioliitossa miehet ovat "tosun alla" naisen päättäessä kaiken kodista lasten kasvatukseen. Lila puolestaan kokee olevansa avioliitossaan se osapuoli, joka on myötäillyt miehensä päätöksiä, esimerkiksi uima-altaan hankinnassa. Omasta mielestään Lila on siis antanut Clintin tehdä päätökset, vaikka ei olisi aina ollut samaa mieltä: "[...] she had wanted Clint to be happy. She had just gone along. Lila hadn't wanted a pool. She had gone along." (SB,143.) Lila kokee avioliitossaan olevansa jonkinlaisessa unenomaisessa tilassa, ja pohtiikin sitä, onko uni hänen luontainen tilansa.

Teini-ikäinen Lila, kuten varmasti jokainen teini, koki kasvukipuja aikuisuuden kynnyksellä. Lila koki saavansa lohtua eräästä kirjasta, joka käsitteli teini-ikäisen tytön ajatuksia ja kokemuksia aikuisuudesta. Kirjassa oli kuitenkin jotakin sellaista, joka nähtiin turmeltuneena ja vahingollisena ja joka lopulta johti kirjan poistoon koulun kirjastosta. Tarina ei kerro, mikä tarkalleen ottaen teki teoksesta konservatiivisessa yhteisössä asiattoman. Yhdysvalloissa ei ole ennen kuulumatonta, että kirjoja sensuroidaan esimerkiksi avoimen seksuaalisten kohtaustensa vuoksi, mutta Lilan suosikkikirjan tapauksessa kyse näyttää olevan jostain syvällisemmästä:

There had been an article in the Tri-Counties Herald about the parent of a junior high student Coughlin who was determined to see *Are You There God? It's Me, Margaret* banned from the school library. The parent was quoted saying that it was "a damned atheist tract." Lila couldn't believe it. She had adored the Judy Blume novel as a thirteen-year-old and related intensely to its portrait of what it was like to be an adolescent girl, how adulthood suddenly loomed up in front of you like some strange and terrifying new city and demanded you go through the gates whether you wanted to or not. (SB, 178.)

Edellä olevasta sitaatista käy ilmi, miten aikuisuutta verrataan kauhistuttavaan, uuteen kaupunkiin, joka nousee yllättäen tyhjästä ja pakottaa menemään porteista sisään, halusipa tai ei. Aikuisuus kuvastuu siis asiana, joka jokaisen on halustaan tai henkisesti valmiudestaan riippumatta kohdattava. Vaarallista kirjassa lienee ollut se, miten päähenkilön kautta omaa aikuistumistaan ja naiseksi kasvamista on voinut käsitellä. Patriarkaalisesta näkökulmasta naisten itsetietoisuuden ja -tuntemuksen lisääntyminen voi olla horjuttava tekijä, mikä onkin ehkä ollut todellinen syy kirjan kieltämiseen.

Tutkimusaineistoni valossa sensuroitu kirja voidaan ajatella vertauskuvana sille, kuinka naiset joutuvat Meidän paikkaan, halusivatpa he sitä tai eivät. *Eve Black*, jolla on selvästi jotain tekemistä Aurora-viruksen leviämisen kanssa, ikään kuin pakottaa naiset näkemään elämänsä ilman miehiä. Yksille tämä on utopiaa, toisille havahtuminen entisen maailman naisvihamieliseen ilmapiiriin. Lila tuo esiin myös sen, että kyseinen vanhempi, joka halusi kirjan sensuroida oli mies: " - Clint. The reason that guy wants to censor that book is exactly the reason girls need to read it" (SB, 178). Mies siis pyrki toimillaan vaikuttamaan siihen, että nuoret naiset eivät saa "haitallista" luettavaa, josta he todellisuudessa voisivat saada jonkinlaista vertaistukea aikuisuuden kynnyksellä. Voidaan siis ajatella, että *Ruususen unessa* naisten joutuminen Meidän paikkaan johtuu siitä, että naisten halutaan näkevän millaista elämä olisi ilman patriarkattia, joka pyrkii toimillaan estämään naisia näkemästä, miten asiat todellisuudessa ovat.

Siirryttyään Meidän paikkaan Lila vaikuttaa haluavan häivyttää entisen melko korkealla arvohierarkiassa olevan ammattiasemansa. Doolingissa Lila on ollut kaupungin seriffi, ja siten vastuussa monesta asiasta. Konservatiivisessa yhteisössä naisseriffillä on painetta osoittaa pätevyytensä ja kyvykkyytensä suhteessa mieskollegoihin. Meidän paikka vapauttaa Lilan näistä paineista ja mahdollistaa uuden, pehmeämmän roolin, jota entisessä Doolingissa ei ehkä ole ollut mahdollista ilmentää:

Molly asked Lila what her title was, Dooling Chief of Police or plain Sheriff. Lila said to just to call her "a local." (SB, 403)

As she was getting ready to break for lunch, Janice Coates rode up on a bicycle. "Sheriff," she said to Lila. "A word."

"I'm not the sheriff anymore, Janice. Don't you read the Dooling Doings? I'm just another local."

Coates was undeterred. "Fine, but you need to know there's people disappearing. Three of them now. Too many to be a coincidence. We need someone to look into this situation." (SB, 412.)

Vaikuttaa siltä, että Lilan ammatti ja ammattiin liitetyt maskuliiniset stereotypiat luovat paineen tietynlaiseen esiintymiseen. Meidän paikassa hän ei haluaisi enää täyttää näitä odotuksia ja kieltäytyy hänelle tarjotusta roolista vahvana johtajana.

Lopulta Lila kuitenkin painostetaan ammattinsa mukaiseen toimintaan, joka pitää sisällään samoja sukupuolittuneita piirteitä kuin todellisessa Doolingissa. Hänestä tehdään Meidän paikan yleinen lainvalvoja, jonka tehtäväksi muodostuu konfliktien tutkimisen lisäksi myös asioiden organisointi ja yhteisön johtaminen. Tämä johtaa myös siihen, että Lilalla on merkittävä rooli tarinan loppuratkaisussa: Meidän paikan ja Doolingin välisen käytävän sulkemiseen pyrkivä Elaine on polttamassa paluun mahdollistavaa puuta. Samaan aikaan Doolingissa valvova Jeanette lähetetään Eve Blackin toimesta Meidän paikkaan etsimään Elainea. Jeanetten tehtävänä on estää puun tuhoutuminen ja hän yrittääkin taivutella Elainea luopumaan suunnitelmasta. Elaine kuitenkin uhkaa Jeanettea aseella, ja tilanne kärjistyy väkivaltaiseksi konfliktiksi, jossa syytön Jeanette saa surmansa. Lila ei ole tietoinen Elaineen suunnitelmasta, ja luuleekin Jeanettea syylliseksi ampuen tämän. Häntä alkaa kalvaa syyllisyys tummaihoisen naisen kuolemasta:

Sometimes [...] names would go through Lila's head. They were the names of white police officers (like her) who had shot innocent black civilians (like Jeanette Sorley). [...] One question recurred like a maddening earworm: Would she have given a white woman more time? She was terribly, dreadfully afraid she knew the answer to that... but knew she would never be sure. The question would haunt her for the rest of her life. (SB, 706-707.)

Kuten jo aiemmin mainitsin, *Ruusun unessa* otetaan jonkin verran kantaa poliittisesti ja yhteiskunnallisesti merkittäviin asioihin. Yllä oleva lainaus on osoitus siitä: romaanissa on haluttu nostaa esiin Yhdysvalloissa pinnalla ollut rasismi ja (valkoisten) poliisien toimesta tapahtuneet afroamerikkalaisten kuolemat. Se, että romaanissa Lila (valkoinen poliisi) ampuu Jeanetten (tummaihoisen vanki) osoittaa, että myös sukupuoleen liittymättömät stereotypiat ja ennakkoluulot siirtyvät yhteiskunnasta toiseen, eikä niiltä voida välttyä. Tämä puolestaan implikoi sitä, että käsityksemme yhden sukupuolen utopiasta on vain kaunis ajatus, eikä millään tavalla mahdollinen.

Lila siis ammattinsa vuoksi ajautuu tilanteeseen, jota hän on ehkä jo alitajuisesti osannut pelätä; hänet painostetaan ottamaan johtajan ja lainvalvojan rooli, joka tekee hänestä surmaajan. Johtavan asemansa ansiosta Lilalle myös lankeaa viimeinen ääni Doolingiin palaamista koskevassa äänestyksessä. Vaikka valtaa on

kaikilla näennäisesti saman verran, viimeisenä äänestävä kuitenkin lopulta päättää kaikkien puolesta. Lila joutuu jälleen kerran epämurkkaavaan asemaan, kaikkien muiden odotusten kohteeksi. Hän tahtomattaan kantaa raskaan vastuun viimeisenä äänestäjänä:

“Lila?” asked Janice. “What about you?”

They all turned to her, and Lila understood she could talk them out of it, if she wanted to. She could ensure the safety of this new world and destroy the old one. It would only take a few words. [...]

Evie was watching Lila, knowing it all came down to her.

“Yeah,” she told them. “Yeah. Let’s go back and get those guys in shape.”

They cheered.

Evie cried. (SB, 689.)

Lila jää ammattinsa ja sen kautta häneen kohdistettujen odotusten vangiksi myös Meidän paikassa. Meidän paikka ei siis ole immuuni sukupuolistereotyyppien vaikutukselle, vaan ne vaikuttavat ihmisten mielissä myös yhden sukupuolen yhteisöissä. Lisäksi lainauksessa tulee ilmi, kuinka naiset puolestaan vahvistavat stereotyyppistä ajatusta, jonka mukaan miehet ovat jollain tavalla “holhottava sukupuoli”: naisten täytyy palata ja laittaa asiat järjestykseen, jotta rauha palautuu.

4.2 Mieshahmot

Meillä on käsitys siitä miltä mies näyttää, miten hän puhuu, ajattelee ja tuntee sekä millaista on miehen käytös. Mies on siis henkilö, jota muut ihmiset pitävät miehenä. Riippumatta siitä mikä henkilön oma kokemus omasta sukupuolesta on. Mies on kulttuurin tuottama konstruktio, joka on määritelty miehen ominaisuuksien mukaisesti. (Virtanen 2004, 25.)

Miehiin ja mieheyteen liittyy siis samankaltaisia ongelmia, kuin naisiin ja naiseuteen. Stereotyyppiset käsitykset siitä, mitä on olla mies tai miten miesten tulisi käyttäytyä, ovat heille yhtä vahingollisia kuin naisillekin. Sukupuolijärjestelmän vuoksi miehet ja naiset nähdään toistensa vastakohtina, mikä johtaa siihen, että kummallekin sukupuolelle on omat lokeronsa, joissa on tietyt ominaisuudet, joita “toinen” sukupuoli ei voi omaksua. Jos naiset siis nähdään heikkoina, alistuvina ja tunteellisina, nähdään miehet vahvoina, hallitsevina ja järjellä ajattelevina (Hyyppä 1995, 18).

Seuraavissa alaluvuissa esittelen tutkimusaineistossani esiintyviä mieshahmoja. Olen valinnut analyysiini kolme mieshahmoa samoin perustein kuin edellä esitellyt naishahmotkin – he edustavat kukin suurempaa ryhmää Doolingin miehistä. Esimmäiseksi käsittelen Clinton Norcrossia, joka on edellä analysoidun Lila Norcrossin puoliso. Seuraavaksi käsittelen romaanin naisvihamielisintä henkilöä, Don Peteriä. Lopuksi analysoin vielä Frank Gearyä, joka hahmona edustaa perinteisen maskuliinista mieshahmoa. Kunkin hahmon kautta tuodaan esiin niitä sukupuoleen liittyviä stereotyyppioita, joita yhteisö ja yhteiskunta rakentaa ja pitää yllä.

4.2.1 Clinton Norcross – feminiininen protagonisti

Clinton "Clint" Norcross on hahmo, joka edustaa feminiinisempää mieshahmoa romaanissa. Clint on Lilan aviomies, ja heillä on teini-ikäinen poika Jared. Hän on ammatiltaan psykiatri ja toimiikin Doolingin naisvankilassa psykiatrina. Kuten Lilan ammatti, myös Clintin ammatti jo itsessään rikkoo stereotyyppioita. Psykiatrin ammatissa keskeisenä ovat tunteiden ja psyykeen ymmärtäminen ja hallinta. Stereotyyppisesti voidaan ajatella, että naiset, joita pidetään tunteellisina ja empaattisina, harjoittaisivat psykiatrin ammattia eivätkä toiminnalliset ja järkevät miehet.

Clint saa feminiinisiä piirteitä myös ulkonäköpaineidensa kautta. Romanin alussa on kohta, jossa Clint ihailee hieman kateellisena heidän allaspoikansa Antonin, paidatonta, veistosmaista vartaloa. (SB, 15.) Erityisesti (nais)vartaloon liittyvät ihanteet ovat vaihtuneet vuosikymmenestä toiseen. Tutkimusaineistoni osoittaa myös tavan, jolla erinäiset viihdemediat usein esittävät miehiä ja heidän kehojaan. Hyvin usein törmää esitystapaan, jossa urheilullisen, *hyvännäköisen* vartalon omaava henkilö on älyllisesti "vajavainen", kun taas älyllisesti lahjakas henkilö esitetään jollakin tavalla fyysisesti vähemmän viehättävänä. Tutkimusaineistossani Clint selvästi pitää omaa vartaloaan vähemmän viehättävänä ja perustelee tätä muun muassa omilla yliopistotutkinnoillaan:

In the mirror on the closed bathroom door there appeared a forty-eight-year-old white male, BA from Cornell, MD from NYU, modest love handels from Starbucks Grande Mochas. His salt and pepper beard was less woodcutter-virile, more lumpen one-legged sea captain. That his age and softening body should come as any kind of a surprise struck Clint as ironic. He had never had much patience with male vanity, especially the middle-aged variety, and cumulative professional experience had, if anything, trimmed that particular fuse even shorter. (SB, 16.)

Yllä olevassa lainauksessa kaikki kulminoituu peiliin, joka heijastaa oman kuvamme. Clint tarkastelee omaa vartaloaan hyvin yksityiskohtaisesti peilistä. Peilin kautta voimme siis tarkkailla itseämme, mutta myös sitä, miten muut meidät näkevät. Tässä kyseisessä hetkessä peili näyttää Clintille juuri ne epävarmuuden kohdat, joita hän oli hetki sitten ihannoinut jossakin toisessa. Peili heijastaa meille usein kaiken, josta olemme epävarmoja, eikä niinkään sitä, mihin olemme tyytyväisiä. Tämä peili voidaan myös nähdä laajemmin koko teoksen motiivina, koska romaanin dystopiat heijastavat yhteiskuntamme epäkohtia.

Romaanissa tuodaan muutamaan otteeseen esiin myös Clintin lapsuus sijaislapsena (SB, 180; SB 210). Lilan hahmon kautta selviää, että Clint ei ole koskaan puhunut lapsuudestaan vaimolleen, mikä omalta osaltaan on rakentanut jonkinlaista muuria heidän välilleen. Tällaista puhumattomuutta ja tunteiden patoamista ja jopa niiden kieltämistä, pidetään stereotyyppisesti miessukupuolelle ominaisena. Usein juuri miesten puhumattomuus aiheuttaa riitoja ja lopulta avioeroja. Clintin haluttomuus käsitellä lapsuuttaan näkyy myös suhteessa vaimoon Lilaan:

He had grown up in foster care. Lila didn't know many details . . . and hey, who was she kidding? She didn't know any details. What she knew was that it had been difficult. You could feel Clint's temperature spike when the subject arose. If Lila ever brought up a case that involved a child being removed from its parents' custody and put into care, Clint went quiet. He claimed it didn't make him uncomfortable. "Just ruminative." Lila, acutely conscious of the necessity of not being a cop in her marriage, let it go. (SB, 180.)

Esimerkistä näkyy, kuinka Clint, vaikkakin ammatiltaan psykiatri, ei kykene käsittelemään omia lapsuuteen liittyviä tunteitaan. Tämä johtunee ainakin osin siitä, että Clint on epävarma itsestään miehenä – feminiinisiksi ominaisuuksiksi miellettyjen tunteellisuuden ja herkkyyden näyttäminen voi tuntua maskuliinisuutta horjuttavalta. Romaanissa on kuitenkin vastapainona luotu myös Lilasta salaileva ja tunteitaan salassa pitävä hahmo, joka rikkoo stereotyyppistä oletusta, jossa naiset ovat tunne-elämältään avoimia ja siten miesten vastakohtia.

Olemukseltaan Clint on melko rauhallinen henkilö, joka pyrkii ratkaisemaan ongelmatilanteet nyrkkien sijaan keskustelemalla. Hän vaikuttaa olevan luonteeltaan enemmän sovittelija kuin taistelija. Clint ei hakeudu aktiivisesti johtajan rooliin, mutta päätyy lopulta keskeiseen asemaan Doolingin tapahtumissa. Eve Black pyrkiikin luomaan Clintille perinteisen dystopian genreen kuuluvan protagonistin roolia, jonka kautta hän voi osoittaa olevansa *mies*. Tästäkin heijastuu ideologia, jossa miehisyyden ajatellaan olevan jotakin sellaista, joka pitäisi pystyä toiminnan kautta osoittamaan:

"Think of it as a fairy tale. I am the fair maiden pent in the castle keep, held in durance vile. You are my prince, my knight in shining armor. You must defend me. I'm sure there are weapons in the sheriff's station, but finding men willing to use them – to perhaps die defending the creature they believe has caused all this – will be more difficult. I have faith in your powers of persuasion, though. It is why . . ." She laughed. ". . . you are the Man! Why not admit it, Clint? You've always wanted to be the Man." (SB, 366.)

Sitaatti osoittaa, kuinka usein stereotyyppisesti ajatellaan, että naiset tarvitsevat "ritarin kiiltävässä haarniskassa" pelastamaan heidät, ja juuri tällä ajatuksella Eve Black leikittelee. Eve Blackin kautta lukijalle tehdään selväksi, että Clint ei ole pitänyt itseään kovin miehekkäänä ja tämä on syönyt hänen itsetuntoaan:

Every man wants to be the Man. The one who rides in, says nothing but yup, nope, and draw, cleans up the town, and rides away again. After sleeping with the prettiest wench in the saloon, of course. Which ignores the central problem. You men butt your horns and the banging gives the whole planet a headache. (SB, 366.)

Edellisessä katkelmassa Eve Black sanottaa Clintille miesnarratiivia, joka on sekä miesten että naisten näkökulmasta hyvin vahingollinen – *tosimies* ei puhu, vaan toimii, ja toiminnan kohteena ovat hyvin usein naiset. Evestä muodostuukin oikeastaan sukupuolten välisiä konflikteja lietsova hahmo, joka puheillaan luo valtavia paineita jo valmiiksi itsestään epävarmoille miehille.

Kuten sanottu, Clint kuvataan pääosin rauhallisena ja väkivaltaa vastustavana hahmona. Nuoruudessaan hänellä on kuitenkin ollut jonkin verran äkkipikaisuutta ja väkivaltaisia taipumuksia (SB, 209). Psykiatrian opiskelu onkin toiminut Clintille väylänä itsehillintään. Doolingin ajautuessa kaaokseen väkivaltaiset ajatukset nousevat kuitenkin pintaan:

Clint was angry, though, angry as he hadn't been since he was Jared's age, and he didn't see what he should have seen. It was as if there was a rope in his head, binding shut a box containing a lot of bad stuff from his childhood. His wife's lie had been the first cut in the fiber, Aurora had been the second, the interview with Evie had been the third, and what had happened to Jeanette had snapped it. He found himself considering the damage he could inflict on Peters with various objects. He could shatter his nose with the phone on the desk, he could cave in the abusing fuck's cheek with the warden's Correctional Official of the Year plaque. Clint had worked hard to exorcise that kind of violent thinking, had largely gone into psychiatric medicine in the first place in reaction to it. (SB, 209.)

Esimerkissä kuvataan, kuinka Clint kokee pitkästä ajasta vahvaa vihan tunnetta, joka liittyy pohjimmiltaan käsittelemättömiin tapahtumiin lapsuudessa. Clintin Don Peterisiin kohdistamat väkivaltaiset ajatukset ovat myös melko ymmärrettäviä, sillä ne liittyvät Jeanetten kokemaan vääryyteen, jota Clint myötäelää. Clint kuitenkin kykenee hallitsemaan toimintaansa, ja väkivalta jää pääpiirteissään ajatusten tasolle.

Romaanin lopussa Clintillä on merkittävä rooli Eve Blackin suojelemissa. Hän valitsee maltillisempien miesten puolen, jotka vastustavat ajatusta Even surmaamisesta. Toiset miehet taas haluaisivat tappaa Even uskoen, että Aurora-viruksen aiheuttama kriisi poistuisi sen myötä. Eveä puolustavat miehet joutuvat lopulta alakynteen, ja Eve uhkaa tulla tapetuksi. Clint kuitenkin käyttää hyviä neuvottelutaitojaan tilanteen rauhoittamiseksi, vaikka Eve tekee kaikkensa provosoidakseen hänet surmaamaan tulleita miehiä. Clint ymmärtää, että kyseessä on eräänlainen testi, jossa punnitaan miesten malttia; Eve vaikuttaa haluavan testata, käyttäytyvätkö miehet juuri sillä stereotyyppisellä tavalla, jolla heidän odotetaan käyttäytyvän, vai antavatko he naisille mahdollisuuden päättää omasta paluustaan. Lopulta Clint saa vastapuolen vakuutetuksi, ja hän, Frank sekä Eve kävelevät ulos raamatullisessa asetelmassa:

She didn't. One of the back doors opened, and Evie Black stepped out. Clint and Frank joined her, one on each side, and Clint was reminded of the Bible classes he'd been forced to attend at one foster home or another: Jesus on the cross, with the disbelieving bad guy on one side and the good thief on the other—the one who would, according to the dying messiah, shortly join him in paradise. (SB, 680.)

Mielessään Clint rinnastaa itsensä ja Frankin Jeesuksen rinnalla kuolleisiin kahteen mieheen, joista toinen oli "hyvä varas" ja toinen paatunut mies. Raamatussa ensiksi mainittu pääseekin paratiisiin, kun taas jälkimmäinen on tuomittu iäksi kadotukseen (Raamattu 1992, Luuk. 23: 32–43). Clint saakin sekä konkreettisesti että symbolisesti "hyvän miehen" roolin, joka sisimmässään uskoo hyvän voittoon. Clintistä tulee lopussa eräänlainen sankari. Huomionarvoista on, että lopputulos saavutetaan

nimenomaan Clintin neuvottelutaitojen eikä Even hänelle tarjoaman ”tosimiehen” roolin kautta.

4.2.2 *Don Peters* – stereotyyppinen misogyyni

[...]Don was better making messes than cleaning them up. This was a point his mother has made often. (SB, 332.)

Don Peters on töissä Doolingin naisvankilassa vanginvartijana. Don ei saa kirjan juonen kannalta kovinkaan merkittävää roolia, mutta tarkasteltaessa stereotyyppioita, on hänen hahmonsa keskeinen. Hänet esitetään hyvin vastenmielisenä henkilönä, joka käyttää naisvankeja seksuaalisesti hyväksi ja pitää tätä täysin hyväksyttävänä. Don Petersin kaltaisia hahmoja löytyy (amerikkalaisesta) populaarikulttuurista useita: hahmona Don muistuttaa hyvin paljon Netflixin *Orange Is The New Black* –televisiosarjan (2013–2019) Mustache-hahmoa, joka työskentelee naisvankilassa ja käyttää asemaansa hyödyksi ja hyväksikäyttää naisvankeja. Don Petersin rooli romaanissa on samankaltainen. Jo pelkästään tällainen henkilöahmo on melko stereotyyppinen, kun ajatellaan tapahtumapaikkaa, joka on yhdysvaltalainen naisvankila. Tällaisen henkilöahmon kautta kirjoittajat tuovat esiin todellisen ja vakavan ongelman, mutta se myös vahvistaa stereotyyppioita miesvartijoista.

Don Petersin suhtautuminen naisiin on korostetun misogyyninen. Miehen toteuttama seksuaalinen häirintä ei koske pelkästään vankilassa olevia naisia, vaan kohdistuu naisiin ja naiseuteen yleensä:

Was it so wrong to grab a handful now and then? For Christ’s sake, it used to be if you didn’t pat a waitress on the ass, she’d be disappointed. If you didn’t whistle at a woman on the street, she’d wonder what the hell she’d bothered getting dressed up for. They got dressed up to be messed up, that was just a fact. When did the whole female species get so turned around? You couldn’t even compliment a woman in these PC days. And that’s what a pat on the ass or a squeeze on the tit was, wasn’t it, a kind of compliment? You needed to be pretty stupid not to see that. If Don squeezed a woman’s rear, he didn’t do it because it was an ugly rear. He did it because it was a quality rear. It was a playful thing, that was all. (SB, 204–205.)

Lainauksessa näkyy, miten seksuaalisesta häirinnästä on vuosikymmenten ajan puhuttu, ja millaisia stereotyyppisiä oletuksia keskustelun taustalla vaikuttaa. Naisuhreja muun muassa syyllistetään siitä, miten he ovat pukeutuneet, kun he ovat joutuneet seksuaalisen ahdistelun kohteeksi. On esitetty, että seksuaalinen ahdistelu on jollakin tavalla hyväksyttävämpää tai oikeutettua, jos nainen on pukeutunut niukasti tai ”liian” seksikkäästi. Don Petersin ajatukset ovat stereotyyppinen esitys siitä, että naisvihamieliset tahot automaattisesti ajattelevat naisten pukeutuvan tietyllä tavalla vain miehiä varten. Edellä olevassa esimerkissä näkyy myös naisiin kohdistetun häirinnän historiallisuus. Aiempina vuosikymmeninä häirintä on ollut siinä määrin normalisoitua, että jotkut ovat pitäneet sitä jopa kohteliaisuutena. Donin hahmon kautta tuodaan esiin myös se, miten tällainen normalisoitu naisvihamielinen puhe siirtyy

ikäpolvelta toiselle (SB, 397). Nykypäivänä, kun häirintään uskalletaan puuttua herkemmin, misogyyntit pitävät tätä poliittisena korrektiutena eikä ihmisoikeusasiana (lainauksessa PC = political correctness).

Don Peters on kirjoitettu niin äärimmäisen misogyniseksi, että hahmo venyy jopa karikatyyriin mittoihin. Hän häiritsee ja hyväksikäyttää järjestelmällisesti naisia ja tappaa oman äitinsä. Tekojaan ja käytöstään hän kuitenkin perustelee ja jopa oikeuttaa naisten kautta – hän syyttää äitiään liian ponnettomasta kasvatuksesta:

That was all lovely, but maybe his mother had been *too* kind. Hadn't this own go-along, get-along nature gotten him in trouble more than once? For instance, when Sorley came on to him. He had known it was wrong, and yet, he had let her take advantage of him. He was weak. All men were, when it come to women. (SB, 334.)

Was it his mother's fault that Jeanette Sorley had waved her perky little tail in his face and then tattled when he would only let her jerk him off? Was it? Or that Janice Coates had hounded him out of his job? Or that Norcross, the head-shrinking priss, has sucker-punched him? No, his mother had nothing to do with any of that, and yet Don had driven home, seen that she was asleep, fetched his shotgun from the pickup, returned inside, and blown her dreaming brains out. (SB, 332.)

Esimerkistä käy ilmi, kuinka Donin ajatuskulku on kieroutunut: hän näkee itsensä ahdistelun ja hyväksikäytön uhrina tilanteessa, jossa hän itse kiristämällä painostaa Jeanette Sorleyn seksiin. Don Petersin maailmassa naiset häiritsevät miehiä pelkällä olemassaolollaan, ja tavallinen vuorovaikutus näyttäytyy hänelle houkutteluna seksuaaliseen toimintaan. Donin ajatuksista voi tehdä tulkinnan, että hän jollain tasolla tiedostaa oman maailmankuvansa vinoutuneisuuden, mutta ei kykene tarkastelemaan sitä kriittisesti – sen sijaan hän menee kotiin ja tappaa äitinsä. Teko on melko impulsiivinen, ja vaikuttaa siltä, että Don pyrkii kieltämään itseltään omantunnon heräämisen. Hän pyrkiikin selittämään tekonsa äitisuhteellaan:

If it was true that Don's relationships with women has occasionally been fraught, it also had to be acknowledged that his relationship with his mother-his earliest relationship-must have been the thing that set him off on the wrong foot. [...] She has raised him on her own and he thought she did her best, but what had his mother ever done to prepare him for the likes of Jeanette Sorley, Angel Fitzroy, or Janice Coates? (SB, 333.)

Donin hahmon kautta tuodaan irvokkaasti esiin laajempi diskurssi, jossa naissukupuoli vastuutetaan miesten käytöksestä. Tässä diskurssissa esimerkiksi naisten seksuaalinen ahdistelu selittyy huomionhakuisuudella ja poikien huono käytös tyttöjen haluttomuudella ymmärtää heitä. Äitien – vieläpä yksinhuoltajaäitien – syyllistäminen poikien "kieroon kasvamisesta" on niin ikään äärimmäinen esimerkki naisvihamielisestä puheesta. Romaanin juonen kannalta Don Petersin hahmo on myös hieman ristiriitainen: Vain naisen kasvattamasta pojasta on tullut läpeensä kieroutunut misogynisti. Naisten rinnakkaistodellisuus, Meidän paikka, ei siis naisutopianakaan voi

taata "onnistunutta" kasvatusta. Täten Meidän paikan naisten ajateltu tavoite misogyniasta vapaasta maailmasta on mahdoton.

Kuten olen edellä osoittanut, *Ruususen unessa* dystopiaa pyritään rakentamaan sukupuolistereotyyppien kautta. Doolingin dystooppisuus korostuu siinä, miten jotkut miehet ajattelevat voivansa käyttää tilannetta hyväkseen. Osa miehistä, muun muassa Don Peters, näkee Aurora-viruksen mahdollisuutena rikollisuuteen, koska teoista ei kaiken kaaoksen keskellä todennäköisesti joudu vastuuseen:

Things you could not normally get away with—like arson—you could probably skate on, thank to Aurora. Forensic analysis of crime scene was suddenly looking like a rather secondary field. Besides, it was chicks that did all that microscope-and-computer shit. On TV, at least. (SB, 333.)

Probably Moms house, Don thought. Maybe it'll take [tulipalo; kirjoittajan tarkennus] the whole neighborhood, and who knows how many sleeping women. A few of them good, which was a shame, but the great majority either sluts or frigid. Always too hot or too cold, that was women for you. (SB, 335.)

Kuten esimerkki osoittaa, Aurora-virus tekee näkyväksi naisten roolin rikostutkintatyössä. Myös Don Peters on saanut stereotyyppisen kuvan naisten työstä televisiosarjojen ja elokuvien kautta: siinäkin tapauksessa, kun naiset työskentelevät melko miesvaltaisella alalla ja vakavien asioiden kuten murhatutkinnan parissa, heille jää näyttelijöiden kanssa "näpertelijän" rooli.

Antaessaan useille miehille rikollisen roolin *Ruususen uni* tulee ylläpitäneeksi negatiivisia stereotyyppioita myös miessukupuolesta. Nähdäkseni Donin hahmon kautta tarkoituksellisesti korostetaan käsitystä, että miehet ovat sisäsyntyisesti taipuvaisia irrationaaliseen rikollisuuteen – hän tappaa äitinsä ja todisteiden hävittämiseksi polttaa talon, vaarantaen näin koko naapuruston turvallisuuden (ks. esimerkit edellä). Miesten rikollisuus ja väkivaltaisuuDET eivät kaipaa selitystä, vaan ne vain "tapahtuvat", kun tarjoutuu mahdollisuus. Naisten väkivaltaisudelle sen sijaan pyritään aina löytämään jokin looginen selitys, sillä stereotyyppiseen naiskuvaan impulsiivisuus ja väkivalta eivät sovi. Romanin todellisuudessa Aurora-virukseen sairastuneet naiset koteloituvat siten, että heidän fyysinen kehonsa peittyi verkkomaiseen rihmastoon. Jos naisten kotelot rikkoutuvat, nämä heräävät, mutta irrationaalisessa tilassa ja äärimmäisen väkivaltaisina. Don Peters kommentoi asiaa viittaamalla kuukautisia edeltäviin PMS-oireisiin: "This stuff, it's, like, the ultimate P-M-S, am I right?" (SB, 336). Donin kautta ilmennetään jälleen misogyniasta ajattelua, jossa naisten negatiivisina koettuja tunteita selitetään PMS-oireilla tai kuukautisilla. Tällä tavoin pyritään aktiivisesti vähättelemään naisten tunteita ja siirtämään vastuu ainoastaan naiselle itselleen, vaikka tunteiden aiheuttajana olisi muiden ihmisten toiminta.

Ironista kyllä, väkivaltaiset naiset koituvat lopulta myös Don Petersin kohtaloksi. Osa Doolingin naisvankilan naisista on onnistunut pysyttelemään hereillä, ja he ovat Eve Blackia suojelevien puolella. Don taas kuuluu miesjoukkoon, joka

päättää tunkeutua vankilaan tarkoituksenaan surmata Eve. Taistelun tuoksinassa Don ajautuu kahakkaan Angel-nimisen naisen kanssa, joka lopulta tappaa Donin hyvin brutaalilla tavalla:

“No more,” Don said. “Please, no more. You broke my face.”
She cast the helmet aside and picked up the chisel. “Here’s your titty-rub, Officer Peters!”
She buried the chisel between his shoulder blades, all the way up to the wooden handle.
“Mom!” he cried.
“Okay, Officer Peters: here’s one for your ma!” She ripped the chisel out and buried it in his neck, and he collapsed.
Angel kicked him a few times, then straddled him and began to stab again. She went on until she could no longer lift her arm. (SB, 665–666.)

Don Petersin väkivaltainen loppu tuntuu oudolla tavalla itsensä toteuttavalta ennustukselta. Hän vihaa ja halveksuu naisia, ja samaan aikaan vaikuttaa kuitenkin jollain asteella pelkäävän heitä, pyrkien poisselittämään naisen raivoa PMS-oireilla. Don Petersin hahmon kautta ilmennetään laajempaa patriarkaalista ja misogynististä ajattelua, sekä niiden taustavaikuttimia. Hahmo on tietoisesti liioiteltu, jotta syvällä yhteiskunnassa ja kulttuurissamme elävät ajattelutavat tulisivat esiin. Don Petersin maailma – siis meidän maailmamme peilikuva – on naisille ja monille miehillekin mitä synkintä dystopiaa.

4.2.3 *Frank Geary* – maskuliinisuuden perikuva

Frank Gearyn hahmo edustaa romaanissa sitä, minkä tunnemme “perinteisenä mieheytenä”. Frank esitetään jurona, epäempaattisena ja fyysisesti voimakkaana. Frank toimii kaupunkinsa rankkurina ja ammattinsa kautta hänestä kuitenkin tuodaan esiin empaattinen ja tunteellinen puoli. Hän ei voi sietää ihmisiä, jotka kohtelevat eläimiä väärin: “You beat a man half to death over a dog” (SB, 265). Frankin hahmo tuntuu myös kantavan harteillaan eniten aikaisempien sukupolvien painolastia, mitä tulee sukupuolirooleihin:

[...] she looked to Frank like a little girl from the nineteenth century, back when all the man-woman things were a lot simpler. Back then, you told a woman what you were going to do, and she either agreed or kept her mouth shut. (SB, 267.)

Sama sitaatti on heti johdannon alussa. Tämä lainaus implikoi sitä, miten juurtuneita sukupuoliroolimme ovat, ja miten helposti ne siirtyvät sukupolvelta toiselle. Sukupuolittuneet käsitykset näkyvät, sekä tässä sitaatissa että arjessamme, jopa sanaston tasolla. *You*-passiivi ei suoranaisesti ilmaise tekijää, mutta suomeksi käännettynä sana *you* kääntyy sanaksi *sinä*. Passiivi muotoa käytetään usein silloin, kun ei haluta ilmaista tekijää. Esimerkissä ei ole käytetty sanaa *man* eli *mies*, joka ilmentäisi suoraan sukupuolta, vaan on haluttu käyttää *you*-passiivina. Tämä korostaa siitä, että on haluttu

tuoda esiin se, miten ennen *sinä*(mies) sanoit naiselle(si), mitä aiot tehdä ja jos hän (nainen) ei ollut samaa mieltä, hän piti suunsa kiinni. Naisella ei tullut olla omia mielipiteitä vaan mies osoitti ”kaapin paikan”:

He remembered something his father had told his mother when she protested over the purchase of a new power lawnmower: You keep the house. I'll make the money and pay the bills. If you got a problem with that, speak up. She hadn't. They had a good marriage counseling, no separations, no lawyers. (SB, 266.)

Frank ei kärsi ainoastaan isänsä ja yhteiskunnan luomista, vaan myös hänen vaimonsa, Elainen luomista paineista, jotka koskevat miehenä olemista. Elainen ja Frankin välisessä vuoropuhelussa ilmenee moneen otteeseen se, millaisia sukupuolittuneita ja stereotyyppisiä käsityksiä Elainella on Frankia, ja yleisesti miehiä kohtaan. Erityisesti tämä kohdistuu Frankin isyyteen. Yhteiskunta ei aseta paineita pelkästään miehenä olemiselle, vaan se ulottuu myös isänä olemiseen. Keskustelu äitien ja isien tasa-arvosta, erityisesti huoltajuuskiistoissa, onkin ollut pinnalla viime vuosikymmenen aikana (Meritähti 2012).

Frank käy kamppailua yhteiskunnan asettamien rajojen ja omien tunteuksiensa kanssa. Yhteiskunnassamme vallitsee käsitys, että miehet eivät ”saa” näyttää tunteitaan ilman, että heidät leimataan heikoiksi – tilanteessa kuin tilanteessa miesten tulee pysyä vahvana. Romaanissa Frank on ratkaissut tämän ongelman jaksamalla oman persoonallisuutensa ”hyvään Frankiin” ja ”pahaan Frankiin”. Hän myös vaikuttaa olevan tietoinen omasta toiminnastaan ja niiden taustalla olevista tunteista:

What was obvious in retrospect was that Bad Frank had stepped in. Bad Frank had, in fact, had a party, But bad Frank wasn't entirely bad, or entirely wrong, because, check it: for the time being his daughter could safely draw in the driveway again. Maybe good Frank could have handled it better. But maybe not. Good Frank was a bit of a weakling. (SB, 127.)

Frank knew he wasn't perfect, but he also knew that he was basically good. He helped people, he helped animals; he loved his daughter and he would do anything to protect her; and he had never put an abusive hand on his wife. Had he made mistakes? Was the famous wall punch one of them? Frank admitted as much. (SB, 83.)

”Paha Frank” on impulsiivinen toiminnan mies, joka ei sillä hetkellä ajattele muita, vaan toimii hetken mielijohdeesta. ”Hyvä Frank” puolestaan ajattelee ennen kuin toimii, mutta näyttäytyy Frankin silmin ”raukkana”. Tällainen jaottelu hyvään ja pahaan istuu yhteiskunnan asettamiin muotteihin siitä, millainen miehen tulisi olla. Maskuliinisesta näkökulmasta kaikenlainen heikkouden ja tunteiden osoittaminen tulkitaan ”nössöilyksi”, kun taas feminiinisestä näkökulmasta tällaisia piirteitä miehessä ihailaan. Miehen siis tulisi olla kaikkea miellyttääkseen kummankin sukupuolen näkemyksiä siitä, millainen on ”täydellinen” mies. Frank ei itse halua näyttää tunteitaan julkisesti, mutta ei myöskään salli sitä muille. Tämä johtunee siitä, että hän tuntee olonsa kiusaantuneeksi tai ei osaa reagoida oikealla tavalla. Todennäköisesti Frankin

ei ole sallittu lapsena näyttää tunteitaan, minkä vuoksi hän ei koe sitä luonnolliseksi myöskään aikuisena. Hän siirtää tätä opittua toimintamallia myös tyttärelleen. Tämä vahvistaa sitä stereotypiaa, että miehet eivät saa näyttää tunteitaan, jos eivät halua näyttää heikoilta: "You're not going to cry, are you?" "No Daddy." "All right, that's my girl." (SB, 70.) Lainausta osoittaa sen, miten voimakasta kulttuurinen paine tunteista vaikenemiseen on, ja millä tavalla siirrämme sitä seuraavalle sukupolvelle. Frank, joka ei ole oppinut näyttämään tunteitaan, siirtää opittua toimintamallia myös tyttärelleen Nanalle.

Frankin hahmo näyttää edustavan vahvimmin Virtasen (2004, 7-8) esittämää "perinteisen miehen" mallia, jonka tulisi huolehtia perheestään ja yhteiskunnastaan. Myös Frank kokee itsensä suojelijaksi – hän tekee töitä saadakseen elätettyä perheensä ja pyrkii mahdollistamaan tyttärelleen mahdollisimman hyvän tulevaisuuden. Tämä vaikuttaa olevan hänelle kunnia-asia, sillä hän vihastuu kohtuuttoman paljon, kun vaimo Elaine on lahjoittanut rahaa pois:

Shortly before the famous kitchen wall punch, she told him she'd given eight hundred dollars to her church, part of a fund drive to feed starving kids in some abysmally fucked-up part of Africa. Frank wasn't heartless; he grasped the suffering. But you didn't give away money you couldn't afford to give away. You didn't risk your own child's situation to help someone else's kids. Crazy as that had been – an entire mortgage payment zooming its way across the ocean – it hadn't prompted the famous wall punch. (SB, 81-82.)

Esimerkistä näkyy, kuinka Frank tiedostaa Elaineen halun auttaa ja ymmärtää rahan lahjoittamisen myös empaattisesta näkökulmasta. Hän kuitenkin haluaa priorisoida oman tyttärensä hyvinvoinnin ja kokee varmasti turhautumista, kun Elaine ei suhtaudu asiaan samalla vakavuudella. Tästä seuraa hallitsematon aggressio, jonka seurauksena Frank iskee nyrkkinsä seinästä läpi. Teon taustalla vaikuttaa kuitenkin myös Frankin ja Elaineen suhteen tila – Frank kokee, että hän joutuu käyttämään väkivaltaa tullakseen kuulluksi avioliitossaan:

The words were spilling out faster and faster, soon he'd be spitting them if he didn't get control of himself. What Elaine didn't understand was that sometimes he had to shout to be heard. Whit her, at least. [...] Make me the bad guy if that's what gets you through the day. But right now I will keep my voice calm and level. Because I can't afford to let you push my buttons this time, Elaine. Somebody has to watch out for our daughter, and it's pretty clear you're not up to the job. (SB, 147-148.)

That [nyrkinisku seinään, kirjoittajan huomio] was prompted by what she had said next, and the look on Elaine's face when she'd said it, simultaneously insolent and closed off; It was my decision because it was my money. As if her marriage vows meant nothing to her eleven years on, as if she could do anything she wanted without putting him in the loop. So he had punched the wall (not *her*, the *wall*), and Nana had run upstairs, wailing, and Elaine had made her declaration: "You're going to snap on us, baby. One of these days it won't be the wall." Nothing Frank said or did could change her mind. It was either a trial separation or divorce, and Frank chose the former. And her prediction had been wrong. He hadn't snapped. Never would. He was strong. He was a protector. (SB, 82.)

Puhumisen ja tunteiden näyttämisen ei katsota sopivan perinteiseen maskuliinisuuteen. Sen sijaan vaikeneminen ja tunteettomuuden teeskentely kuitenkin saavat aikaan valtavan määrän tukahdutettuja tunteita, jotka Frankin kohdalla purkautuvat toisinaan aggressiona. Frankin vaimolla Elaineella tuntuu olevan omat suunnitelmansa avioliiton suhteen, ja hän osaakin käyttää Frankin impulsiivisuutta hyväkseen: hän arvioi itsensä ja tyttärensä olevan seuraava kohde ja tahtoo erota.

“Perinteisen” miehen ohella Frank edustaa laajemmin niitä miehiä, jotka tulevat syystä tai toisesta väärinymmärretyiksi. Avioliitto Elaineen kanssa päättyy asu-museroon, ja Elaine saa Nanan luokseen. Myös Elaine harjoittaa henkistä väkivaltaa pyrkimällä manipuloimaan Nanan muistoja isästään:

Elaine saw Frank in her. She saw him so clearly it was scary. “Don’t you remember how he shouted at us?” Elaine asked. “And the time he punched the wall! That was awful, wasn’t it?”

“He shouted at you!” Nana shouted. “At you, because you always wanted him to do something . . . or get something . . . or be something different . . . I don’t know, but he never shouted at me!”

“He pulled your shirt, though,” Elaine said. Her disquiet deepened into something like horror. Had she thought Nana had forgotten Frank? Relegated him to the junkheap along with her invisible friend, Mrs. Humpty-Dump? “It was your favorite, too.”

“Because he was afraid of the man with the car! The one who ran over the cat! He was taking care of me!” (SB, 550.)

Esimerkistä näkyy, kuinka 11-vuotias Nana tuo esiin isäänsä kohdistetut paineet: Elaine on vaatinut Frankia olemaan koko ajan jotakin enemmän. Näin *Ruususen unessa* kommentoidaan myös miehiin kohdistuvista epäoikeudenmukaisuuksista ja vaikeasta asemasta esimerkiksi perhepoliittisissa ratkaisuisissa. Frankin hahmon kautta paljastetaan rakenteita, jotka voivat muuttaa miehenä olemisen etuoikeudesta taakaksi. Näin myös meidän reaalityodellisuudestamme piirtyy tietyiltä osin dystooppinen kuva.

Ruususen uni antaa miessukupuolen representaation mahdollisuuksista melko rajoittuneen kuvan – on vain yhdenlainen hyväksyty mieheys, joka paradoksaalisesti on mahdoton saavuttaa. Frankin hahmossa romaani antaa kuitenkin miehille mahdollisuuden; tarinan lopussa Frank rohkenee menemään terapiaan ja puhumaan omista tunteistaan ja koettelemuksistaan. Tällä rikotaan sitä erittäin vahingollista stereotypiaa, jossa miehillä ei voi olla tunne-elämän ongelmia tai psyykkisiä sairauksia. Lopussa Frankista vaikuttaa kasvavan henkisesti vahva hahmo, joka kykenee ottamaan vastuun teoistaan ja puhumaan tunteistaan:

The anger management program was three days a week. At the first meeting, it was just Frank and the therapist [...]

She asked why he was there.

“Because I scare my kid and I scare myself. I also trashed my marriage, but that’s just a side-effect.”

The therapist took notes as he explained his feelings and compulsions. It came more easily than Frank would have guessed, sort of like expressing pus from an infected wound. In a lot of ways, it was like talking about another person, because that pissed-off dogcatcher didn’t feel like him. That pissed-off dogcatcher was someone

who showed up and took control when Frank didn't like what was happening, when he just couldn't deal. He told her about putting animals in cages. He kept coming back to that. (SB, 709.)

Lainauksen lopusta näkyy, kuinka Frank on päässyt emootioidensa kanssa hyvin syvälliselle tasolle. Hän kykenee tarkastelemaan toimintaansa objektiivisesti, ja erottamaan persoonansa vihan vallassa toimivasta itsestään. Frank vertaa - ehkä tiedostamattomasti - tunteitaan eläimiin, jotka hän laittaa häkkiin. Hänen mainitaan palaavan aiheeseen usein, mikä viitannee asian työstämiseen.

4.3 *Eve Black* - androgyyni dystopioiden paljastaja

" Let's say Black. Black will do. Nothing against Doe, a deer, a female deer, but Black seems better one for black times. Call me Evie Black." (SB, 136.) Evie tai Eve Black on romaanissa keskeinen hahmo juuri sukupuolen näkökulmasta. Romaanissa sukupuoli määritellään useaan otteeseen viittaamalla kromosomeihin (SB, 89; SB 166; SB, 318; SB, 548), joka ilmentää sitä, että teoksen sukupuoli ei määriy sen mukaan, miten kukin henkilö hahmo sukupuolensa kokee, vaan sen mukaan, onko hänellä XY- vai XX-kromosomit. Eve Blackin hyvin feminiinistä ulkonäköä kuvaillaan romaanissa useaan otteeseen, ja jokin hänen olemuksessaan saa muut hahmot hänen lumoihinsa. Hänen ulkonäkönsä on jollakin tavalla erityinen, koska kaikki kiinnittävät siihen huomiot:

Maura had never seen such a beautiful smile in her life. A witch maybe, but gorgeous. (SB, 310.)

She didn't look dangerous to Jeanette. She looked beautiful in spite of the bruises on her face. Her hair was a dark flood down her back, and she had enough curves to even make the baggy County Browns she was wearing look cool. (SB, 121.)

Ulkonäön perusteella Even voisi olettaa naiseksi, ja näin myös monet romaanin henkilöistä tekevät. Tämän perustella Eveä ryhdytään jahtaamaan; hän on ainut nainen, joka kykenee nukkumaan ja heräämään normaalisti joutumatta Meidän paikkaan. Even vaino perustuu siis vain oletukselle, että hän on nainen.

Eve Black saa romaanissa kuitenkin myös hyvin maskuliinisia piirteitä. Hänet kuvataan fyysisesti poikkeuksellisen voimakkaana ja toiminnallisena hahmona, eli hän saa stereotyyppisesti ajatellen vain miessukupuolelle varattuja piirteitä. Eve on myös huomattavan väkivaltainen:

The woman at the door shot a hand out and grabbed Truman's neck. He made a little wheezing noise; his cigarette popped from his mouth. He reached up and dug

his fingers into the visitor's wrist. Tiffany saw the flesh of the woman's hand whiten under the pressure, but she didn't let go.

Red spots appeared on Truman's cheekbones. Blood trickled from the gashes his fingernails were making in the woman's wrist. She still didn't let go. [...]

The woman stepped into the room, her other hand catching the forearm of Truman's knife hand in mid-stab. She backed him up, slamming him against the opposite wall of the trailer.

On Truman's cheeks the red spots had expanded into purple clouds. He was making a noise like sneakers squeaking on hardwood, his grimace slipping into a sad clown droop. The woman's strength was astonishing. (SB, 33)

Even silmitön väkivaltaisuus vaikuttaa irrationaaliselta, eikä hänen tekemiinsä tappoihin ole mitään erityistä motiivia, esimerkiksi kostohalua. Even yliluonnolliselta vaikuttava voima ja sen käyttö rikkoo printeistä naisstereotypiaa, jossa naiset mielletään heikoiksi toiminnan kohteiksi. Myös motiiviton, raaka väkivalta kyseenalaistaa naissukupuolelle tyypillisen narratiivin, jossa naisen väkivaltaisuuden taustalla on joko suojelunhalu tai kosto. Even hahmossa myös korostetaan sitä, miten naissukupuolta kommentoidaan ja kuvataan usein ulkonäön kautta (SB, 50; SB, 122), kun taas miessukupuolta toiminnan kautta. Evestä muodostuu monella tavalla androgyyni hahmo.

Eve saa romaanissa roolin sekä tarinan protagonistina ja antagonistina. Hän saa romaanissa hyvin raamatullisia piirteitä, ja yhtenä teoksen symbolina toimiikin Raamattu ja syyntilankeemus kertomus. Viittaukset Raamatun Eevaan voi nähdä jo henkilöhahmon nimestä:

The woman's name is Evie, like Eve in the Garden of Eden," Claudia said. (SB, 305).

It was the new one. Evie. Eve. Who in the Bible had eaten from the Tree of Knowledge and gotten both her and her hubby banished into this world of pain and perplexity (SB, 310.)

Eve Blackia siis verrataan melko suoraan Raamatun Eevaan, joka Elämän puusta syödessään tuli langettaneeksi perisyntin ihmiskunnan ylle. Raamatussa myös mies- ja naissukupuolen välillä vallitseva valtasuhde liittyy juuri syntinlankeemukseen (Raamattu 1992, 1. Moos. 3:1-19). Doolingiin metsän kätköistä alastomana saapuvan Even voikin nähdä Raamatun Eevan inkarnaationa, joka on tullut korjaamaan syntinlankeemuksessa luodun epäsuhtan sukupuolten välillä. Etenkin omasta näkökulmastaan Eve on naissukupuolen pelastaja, joka mahdollistaa paluun paratiisiin, siis Meidän paikkaan:

Now think of Lila and the others in the world beyond the Tree. Please believe me: they're doing well there. They're building something new, something fine. And there will be men. Better men, raised from infancy by women in a community of women, men who will be taught to know themselves and to know their world. (SB, 617.)

Evie returned her attention to Frank and the men standing behind him. "The women you want to save, are at this very moment living their lives in another place. Happy

lives, by and large, although of course most miss their little boys and some miss their husbands and fathers. I won't say they never behave badly, they are far from saints, but for the most part, they're in harmony. In that world, Frank, no one ever pulls your daughter's favorite shirt, shouts in her face, embarrasses her, or terrifies her by putting his fist through the wall." (SB, 673.)

Kuten esimerkeistä näkyy, Eve pyrkii aktiivisesti rakentamaan naisutopiaa, vaikka samaan aikaan myöntää, että sopuisuus ei ole ainoastaan sukupuolikysymys - myös naiset voivat saada aikaan kaaosta. Even käsitys utopiasta tuntuukin olevan se, että useimmat kokevat Meidän paikan hyvänä, vaikka joillekin maailma ilman miehiä olisi dystooppinen. Eve toimiikin lopulta melko autoritäärisesti muita naisia kohtaan, mikä tekee hänestä ristiriitaisen hahmon – hän toimii tavalla, josta naissukupuoli on kautta aikojen joutunut kärsimään, eli alistaa muut naiset vallankäytön kohteiksi.

Meidän paikkaan joutuneiden naisten keskuudessa Eve Black on yksille sankari, toisille "uusi mies", joka ajattelee naisten olevan kyvyttömiä ymmärtämään omaa etuaan. Romaani ei paljasta, miten Aurora-virus on saanut alkunsa, mutta Eve myöntää, että hänellä on jotain tekemistä asian kanssa. Even toiminta näyttäytyy äärimmäisen vastuuttomana ja siten moraalisesti kyseenalaisena:

Evie addressed Clint and the others again: "Armed men will be coming. They want me because they think I may have caused Aurora, and if I caused it, I can put a stop to it. That's not exactly true – it's more complicated than that – just because I turned something on by myself doesn't mean I can turn it off by myself – but do you think angry, frightened men would believe that?" (SB, 490.)

Eve ei näytä ymmärtävän muille ihmisille aiheuttamaansa kärsimystä, vaan on tehnyt omavaltaisen päätöksen viruksen leviämisestä tietäen, ettei voi pysäyttää sitä. Hän siis kokee tekonsa väistämättömänä pahana, joka palvelee moraalisesti korkeampaa tavoitetta. Tällainen ajattelu tekee hänestä antagonistin, joka on valmis paljon kärsimystä tuottaviin tekoihin, jotta hänen oma visionsa paremmasta maailmasta toteutuu. Asetelma on yleinen dystopiakirjallisuudessa, eritoten ekofasistisilla ajatuksilla pelaa- vissa dystopioissa: näissä tieteen keinoin tuotetaan esimerkiksi jonkinlainen biologinen ase, jonka avulla maailman populaatiota saadaan kutistettua.

Eve Black on ristiriitainen hahmo myös sikäli, että hän käyttäytyy uhrin tavoin tilanteessa, jonka on itse aiheuttanut. Puheessaan Eve rinnastaa itsensä pyhi- mykseen, joka joutuu lopulta kärsimään suunnitelman toteutumisen puolesta. Hän luo itsestään eräänlaisen Kristus-hahmon:

"The men of your town will come for me. They will ask me if I can revive their wives and mothers and daughters. I will say it's certainly possible, because, like young George Washington, I cannot tell a lie. They will demand that I do it, and I will refuse – as I must. They will torture me, they will rend my body, and still I'll refuse. Eventually they will kill me, Clint. May I call you Clint? I know we've only just started working together, so I don't want to overstep." (SB, 365.)

Kuten esimerkistä näkyy, Eve myös antaa ymmärtää, että Clintillä ja hänellä olisi yhteinen tavoite. Tosipuheessa varsinaista yhteistä tavoitetta ei kuitenkaan ole, vaan Eve pyrkii saamaan suojelua. Eve näyttäytyy siis monella tavalla ristiriitaisena hahmona, joka yhtäältä asettuu marttyyrin rooliin, toisaalta käyttää muiden hyväntahtoisuutta omien päämääriensä saavuttamiseksi. Vaikka esimerkiksi Clint on hänen puolellaan, Eve puhuu tälle melko ilkeästi:

“Oh, that’s sweet. You’re getting old, you know, not quite The Man anymore, I get that. Probably having some doubts now and then. ‘Do I still have it? Am I still a powerful ape?’ But you haven’t lost your desire for your wife. Lovely. And there are pills. ‘Ask your doctor if it’s right for you.’ I sympathize. Really. I can relate! If you think getting old is tough for men, let me tell you, it’s no picnic for women. Once your tits fall, you become pretty much invisible to fifty percent of the population. (SB, 170.)

Even puheessa kuuluu katkeruus – puhuessaan miehille hän oikeastaan vain syventää juopaa sukupuolten välissä. Esimerkiksi kommentoidessaan naisiin kohdistettuja ulkonäköpaineita hän samaan aikaan vähättelee miehiin kohdistettuja odotuksia. Puhuessaan *vain naisten* puolesta Eve tulee siis oikeastaan vahvistaneeksi yhteiskunnan ja kulttuurin ylläpitämiä stereotyyppioita.

Raamatullisesta näkökulmasta Eve Blackilla on oikeastaan kaksi esikuva: luomiskertomuksen Eeva sekä vähemmän tunnettu ensimmäinen nainen, Lilith. Protestanttisessa Raamatussa Lilith mainitaan vain kerran (Raamattu 1992, Jes. 34:14), mutta heprealaisessa traditiossa Lilith tunnetaan Aadamin ensimmäisenä vaimona, joka kieltäytyi seksuaalisessa kanssakäymisessä alistumasta miehensä alle eli symbolisesti patriarkaalisesta valtaan. Tämän seurauksena Lilithistä tuli yön demoni ja monella tavalla pahan vertauskuva (McDonlad 2009, 176.) *Ruususen unessa* rinnastetaankin Eve Black löyhästi myös Lilithin hahmoon:

“Tell me something, Evie,” Frank said. “If you’re just the emissary, who’s in charge of this rodeo? Some . . . I don’t know . . . life force? Big Mama Earth, maybe, hitting the reset button?”
“Do you mean the Great Lesbian in the sky?” Evie asked. “A short, heavyset deity wearing a mauve pantsuit and sensible shoes? Isn’t that the image most men get when they think a woman is trying to run their lives (SB, 679.)

Se, että romaanissa Eve rinnastetaan Raamatun Eevaan ja Lilithiin avaa mahdollisuuden teoksen kriittiselle tarkastelulle. “Ensimmäisten naisten” tarinoiden kautta romaani pyrkii ehkä kyseenalaistamaan sukupuoliin liittyvää roolijakoa, joka on keinotekoinen; Raamatussa sukupuolijärjestys perustuu luomis- ja syntiinlankeemuskertomuksille, eikä esimerkiksi biologisille tekijöille. Ehdoton jako kahteen sukupuoleen sekä tiukat sukupuoliroolit tekevät yhteiskunnastamme joillekin dystooppisen.

Kuten sanottu, *Ruususen uni* jakaa ihmiset tiukasti kahteen sukupuoleen; miehiin ja naisiin. Tällä tavoin romaani myös luo melko rajoittuneet mahdollisuudet ilmentää sukupuolta. Lähtöasetelma onkin sukupuolen moninaisuuden kannalta

hyvin mustavalkoinen. Eve Blackin kautta romaani kuitenkin kääntää asetelman kahden sukupuolen järjestelmää vastaan. Even vainon syynä on ainoastaan se, ettei virus tartu häneen – emme siis tiedä, mitä sukupuolta hän biologisessa mielessä edustaa. Myös muut henkilöahmot pohtivat Even sukupuolta:

“But she woke up?”

“Yeah.”

“Evie woke up.”

“Yeah. Fitzroy woke her up.”

Clint tried to make something coherent of this, and couldn't. Maybe after he got some sleep himself – The idea caused a flush of guilt to heat his face. A wild idea came to him: What if Evie Black was male? What if his wife had arrested a guy in drag? But no. When Lila arrested her, Evie had been buck naked. (SB, 292–293.)

Even sukupuolesta – tai sen epäselvyydestä – tulee Doolinigilaisille suhteettoman suuri asia, joka johtaa lopulta sisällissodan kaltaiseen asetelmaan. He olettavat Even ulkonäön perusteella naiseksi, mutta häneen eivät päde samat biologiset lainalaisuudet kuin muihin naisiin. Doolingilaiset olettavat, että tämän täytyy tarkoittaa jotain, ja Evestä tulee ongelma olemassaolollaan. Queer-näkökulmasta tarkasteltuna voikin ajatella, että Eve Blackin hahmon kautta kritisoidaan sukupuolen määrittämisen pakkoa.

Eve Blackin hahmon kautta yhtäältä siis rakennetaan, toisaalta puretaan sukupuolidystopiaa. Eve kyseenalaistaa sukupuoliin liittyviä, essentialistisia oletuksia paitsi omalla toiminnallaan, myös sanallisesti:

Clint said, “Their essential nature will assert itself in time. Their maleness. One will raise a fist against another. Believe me, Evie. You’re looking at a man who knows.” “Indeed so,” Evie agreed. “But such aggression isn’t sexual nature, it’s human nature. If you ever doubt the aggressive capacity of women, ask your own Officer Lampley.” (SB, 617.)

Puhuessaan Even kanssa Meidän paikasta Clint kyseenalaistaa naisutopian onnistumisen, sillä naisten uusi maailma ei ole miehetön paikka, vaan siellä syntyneet pojat lopulta kasvavat miehiksi. Clint vetoaa miesten luontaiseen aggressiivisuuteen, jonka seurauksena naisutopiakin on tuhoon tuomittu. Eve kuitenkin muistuttaa, että väkivaltaisuus ja vallanhalu eivät ole sukupuolesta riippuvia vaan pikemmin yleisinhimillisiä ominaisuuksia. Tällä tavoin Eve oikeastaan tulee kumonneeksi oman visionsa paremmasta maailmasta – yhden sukupuolen utopia kääntyy siis tavalla tai toisella dystopiaksi.

5 PÄÄTÄNTÖ

“[...]but this is another aspect of the basic problem, the man-woman equation that never balances” (SB, 427).

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut sitä, miten sukupuolistereotyytiat sekä rakentavat että purkavat fiktiivistä dystopiaa. Tämän lisäksi olen pyrkinyt vastaamaan kysymykseen, miten sukupuolen käsitteen purkaminen haastaa dystopiaa sekä millaisen peilikuvan se heijastaa yhteiskunnastamme. Olen analysoinut näitä seikkoja sekä romaanin kahden tapahtumapaikan Doolingin ja Meidän paikan kautta että seitsemän henkilöahmon kautta. Nämä henkilöahmot ovat Jeanette Sorley, Vanessa Lampley, Lila Norcross, Clint Norcross, Don Peters, Frank Geary ja Eve Black.

Tutkimus vahvistaa jo paljon tutkittua teoriaa siitä, että sukupuoli (*gender*) ei ole luonnollinen, vaan yhteiskunnallinen ja kulttuurinen rakennelma ja yhteiskuntaa jäljittelevä konstruktio. Niin naiset kuin miehetkin määrittävät esittämänsä sukupuolen kautta, ja näitä esityksiä ohjaa sukupuoleen liitetyt stereotyytiat. Tutkimusaineistossani nämä kulttuurisesti rakennetut stereotyytiat yhtäältä rakentavat ja toisaalta purkavat dystopiaa. *Ruusun unessa* henkilöahmojen kautta näemme, miten liian tiukat määritelmät siitä sukupuolen representoinnista pakottaa yksilön pahimmassa tapauksessa äärimmäisiin tekoihin.

Osa henkilöahmoista, kuten Frank Geary, vapautuu joiltakin osin hänelle rakennetusta roolista ja tätä kautta lähtee purkamaan miehille ja maskuliinisuudelle varattuja stereotyytioita. Osa henkilöahmoista, kuten Lila Norcross, puolestaan juuttuu toisten ihmisten asettamiin odotuksiin, ja ei pääse pakoon hänelle tarjottua roolia. Don Peters ja Vanessa Lampley puolestaan kuvastuivat niin karikatyyrisinä, että heidän roolinsa näyttäytyi lähinnä stereotyytioita esille tuovina ja korostavina. Karikatyyristen hahmojen kautta siis rakennettiin sukupuolidystopiaa.

Tutkimusaineistossa Eve Blackin vaikeasti määriteltävä sukupuoli puolestaan aiheuttaa ongelmia. Meidän reaalityodellisuudessamme tällainen oman sukupuolen määrittelyn ongelma leimataan oudoksi. Tutkimus osoittaaakin, että tarve

määritellä sukupuoli joko mieheksi tai naiseksi on myös jotain, joka luo dystooppista yhteiskuntaa. Maailmaan syntyy jatkuvasti ihmisiä, joiden sukupuolta ei voida määrittää ja toisinaan tämä nähdään ongelmana, joka pitää korjata esimerkiksi jo pienelle lapselle tehtävällä leikkauksella. Eve Blackin hahmon kautta siis kritisoidaan vahvasti sukupuolen määrittämisen pakkoa.

Alussa oleva sitaatti osoittaa, kuinka siitäkin huolimatta, että miesten ja naisten välinen epätasa-arvo on tehty näkyväksi ja siihen on yritetty löytää ratkaisuja, on se ikuisuuskyseminen. *Ruususen uni* näyttää, että olipa sukupuoli mikä tahansa, sillä tuntuu olevan paljon merkitystä. Sukupuoli ei myöskään suoraan korreloi subjektina olemista; Miehet kokevat tarvetta hallita naisia ja heidän toimiaan, kun taas naisten keskuudessa vallitsee ajatus ”miesten laittamisesta ruotuun”. Tämä peilaa myös oman yhteiskuntamme tasa-arvo ongelmaa – sukupuolten välinen harmonia on mahdollonta saavuttaa, koska se ei näytä toteutuvan edes yhden sukupuolten maailmoissa.

Mahdollisia jatkotutkimuskohteita *Ruususen unesta* on useita. Romaanin runsas henkilöihahmon joukko mahdollistaisi myös laajemman otannan. Myös romaanissa paljon esillä oleva sukupuolinen väkivalta on aihe, jota olisi tärkeää tutkia. Sukupuolen ja sukupuolistereotyyppioiden lisäksi romaanin keskeisenä teemana on erilaiset raamatulliset viittaukset, joita Eve Blackin hahmon kautta hieman jo käsiteltiin. Nämä ansaitsisivat aivan oman tutkimuksensa. Romaanina *Ruususen uni* on tärkeä: Se ensinnäkin näyttää, mitä liian tiukoita sukupuolirooleista seuraa. Toisaalta se myös paljastaa äärimmäisen asetelman kautta, millaisiin rakenteisiin yhteiskuntamme tukeutuu. Ihmisten on ironisesti vaivuttava ”ruususen uneen” eli syvään uneen, jotta he pystyvät heräämään todellisuuden ongelmiin.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

King, Stephen & Owen King 2017. *Sleeping Beauties* [=SB]. e-book, [E-kirja].
King, Stephen & Owen King 2018. *Ruususen uni*. Suom. Ilkka Rekiaro. Helsinki: Tammi.

Muut lähteet

Albertalli, Becky. 2015. *Simon vs. the Homo Sapiens Agenda*. London: Penguin.

Andreeva, Nellie 2017. Anonymous Content Nabs Rights To Stephen & Owen King's Novel 'Sleeping Beauties' For TV Series Adaptation. *Deadline – Hollywood Entertainment Breaking News*. <https://deadline.com/2017/04/sleeping-beauties-stephen-owen-king-tv-series-anonymous-content-1202061427/>. Luettu 12.5.2022.

Boucher, Geoff 2019. 'Sleeping Beauties': Tale By Stephen King & Owen King Set For 2020 Comic Book Series. *Deadline – Hollywood Entertainment Breaking News*. <https://deadline.com/2019/07/sleeping-beauties-tale-by-stephen-king-owen-king-set-for-2020-comic-book-series-1202646792/>. Luettu 12.5.2022.

Borkfelt, Sune 2022. Names and Namelessness in Animal Narratives. In Claudia Lindé, Ann-Sofie Lönngren & Amelie Björck (ed.) *Squirrelling Human – Animal Studies in the Northern-European Region*. Huddinge: Södertörn University Library, 155–172

Butler, Judith 2006. *Hanakala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. (*gender trouble: feminism, and the subversion of identity*, 1990) Suomennos Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.

Cook, J. Rebecca & Simone Cusack 2010. *Gender stereotyping: Transnational Legal Perspectives*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Enoranta, Siiri 2015. *Surunhauras, lasinteräviä*. Helsinki: WSOY.

- Helsingin yliopisto 18.1.2022. *Sukupuolentutkimus*. (Tarkka osoite: <https://www.helsinki.fi/fi/humanistinentiedekunta/tutkimus/tieteenalat/kulttuurien-tutkimus/sukupuolentutkimus>)
- Hirsjärvi, Irma. & Urpo Kovala 2004. Johdannoksi. Kristian Blomberg, Irma Hirsjärvi & Urpo Kovala (toim.) *Fantasian monet maailmat*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 6–10.
- Hyyppä, Markku 1995. *Sukupuolten kirjo: seksi, aivot ja roolit*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ihonen, Maria 2004. Lasten ja nuorten fantasian kerronnalliset keinot. Kristian Blomberg, Irma Hirsjärvi & Urpo Kovala (toim.) *Fantasian monet maailmat*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 76–98.
- Isomaa, Saija 2017. Lajitutkimus keskus-periferia-mallin äärellä: Yhden sukupuolen dystopia kirjallisen periferian lajina. Merja Polvinen, Maria Salenius, Howard Sklar & Lieven Ameel (toim.) *Mielikuvoituksen maailmat: tieteidenvälisiä tutkimuksia kirjallisuudesta*. Turku: Eetos, 62–86.
- Jokinen, Arto (toim.), Anders Ahlbäck & Kirsi Kinnarinen 2012. Näkymätön sukupuoli näkyväksi. Arto Jokinen (toim.) & Raija Julkunen, *Mieskysymys. miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka*. Tampere: Tampere University Press, 171–185.
- Jokinen, Arto 2012 (toim.) *Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Arto 2010. Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Tuija Saresma, Leena-Maija Tossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 128–139.
- Jääskeläinen, Pasi 2012. *Ideasta tarinaksi: hämmästyttävä pikakurssi, jonka avulla juuri sinusta tulee maailman paras spefi-kirjoittaja*. Anne Leinonen (toim.) Kirjoita kosmos. Opas spekulatiivisen fiktion kirjoittamiseen. Turku: Suomen Tieteiskirjoittajat ry. & Turun yliopiston tieteiskulttuurikabinetti ry, 19–28.
- Karkulehto, Sanna & Leena-Maija Rossi 2017. *Sukupuoli ja väkivalta: Lukemisen etiikka ja politiikka*. Helsinki: Finnish Literature Society/SKS.
- King, Owen 2021. About Owen King. <https://owen-king.com> luettu 28.3.2022.
- King, Stephen 2022. The Author: Awards and nominations. <https://stephenking.com> luettu 28.3.2022.
- Kosunen, Marketta 2001. *Soittavat miehet ja laulavat naiset – seitsemännen luokan ja lukion kaikille yhteisten musiikkikurssien oppikirjojen sisällönanalyysi sukupuoliroolien näkökulmasta*. Musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-2001879157>
- Leinonen, Anne 2012. Esipuhe. Anne Leinonen (toim.) *Kirjoita kosmos. Opas spekulatiivisen fiktion kirjoittamiseen*. Turku: Suomen Tieteiskirjoittajat ry. & Turun yliopiston tieteiskulttuurikabinetti ry, 6–8.

- McDonald, Beth E. 2009. In Possession of the Night: Lilith as Goddess, Demon, Vampire. In Roberta Sternman Sabbath (ed.). *Sacred Tropes: Tanakh, New Testament, and Qur'an As Literature and Culture*. Leiden and Boston: Brill Publishers, 175–178.
- Meritähti, Päivi 9.6.2012. "Tuore yhdistys puolustaa isien oikeuksia erotilanteessa." *Yle*. <https://yle.fi/a/3-5065749> luettu 16.2.2023.
- Morris, Pam & Päivi Lappalainen 1997. *Kirjallisuus ja feminisismi: Johdatus feministiseen kirjallisuudentutkimukseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Paasonen, Susanna 2010. Sukupuoli ja representaatio. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi & Tuija Saresma (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 39–49.
- Palmroos, Dora (21.2.2022). OON MUKANA DIILISSÄ | DIILI 2022. [videotiedosto]. Haettu 28.6.2022 osoitteesta https://www.youtube.com/watch?v=Md6g_4z02sg.
- Pawlowska, Joanna 2021. Gender stereotypes presented in popular children's fairytales. *Society Register* 5(2) 2021, 155–170. DOI: 10.14746/sr.2021.5.2.10
- Raamattu 1992. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Raamattutalo.
- Raatikainen, Touko 2014. *Instrumenttivalintojen syyt ja seuraukset puhallinsoittajilla*. Musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201404071481>.
- Reunamäki, Ilmari 24.6.2022. Yhdysvaltain korkein oikeus kumosi yleisen aborttioikeuden – selvitimme vastaukset tärkeimpiin kysymyksiin abortin tulevaisuudesta Yhdysvalloissa. *Yle*. <https://yle.fi/a/3-12510251> luettu 5.2.2023.
- Rossi, Leena-Maija 2017. Performatiivisuus ja sukupuolentutkimuksen kumous. *Niin&Näin – filosofinen aikakauslehti*, 93(2), 89–93.
- Rossi, Leena-Maija 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi & Tuija Saresma (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 21–38. E-kirja.
- Rossi, Leena-Maija 2001. *Kuvista toisin sanoin – feministikatsojan näkökulmia*. Helsinki: Omakirja.
- Rossi, Riikka & Saija Isomaa 2013. *Kirjallisuuden naiset: Naisten esityksiä 1840-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saresma, Tuija 2015. Kokemuksen houkutus. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 59–73.
- Sinisalo, Johanna 2004. Fantasia lajityyppinä ja kirjailijan työvälineenä. Teoksessa Blomberg, K., Hirsjärvi, I. & Kovala, U. (toim.) *Fantasian monet maailmat*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 11–31.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Tasa-arvosanasto. (Tarkka osoite:
<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>)
- Tieteen termipankki 18.1.2022. *Kirjallisuudentutkimus: miestutkimus* (Tarkka osoite:
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:miestutkimus>)
- Toivola, Jani & Saara Obele 2021. *Poika ja hame*. Helsinki: Otava.
- Turello, Elizabeth 2021. Modern-Day Fantasy: The Progressive Role of the Active Female. *Sacred Heart University Scholar*, 4(1), 2021, 4–18. Saatavissa
<https://digitalcommons.sacredheart.edu/shuscholar/vol4/iss1/3>.
- Tähkänen, Heidi 2001. *Sankarin piirteet ja toiminta kansansaduissa ja moderneissa saduissa sekä lasten sankarikäsitykset. "Prinsessa tappelee prinssin kanssa elämänsä loppuun asti"*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-2001868415>.
- UN Women Suomi 2020. *Koronavirus lisää naisten ja tyttöjen hätää – kriisit kärjistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa*. <https://unwomen.fi/uutiset/koronavirus-lisaa-naisten-ja-tyttojen-hataa/> luettu 27.3.2022.
- U.S. Department Of Justice 2021. *Federal Domestic Violence*. <https://www.justice.gov/usao-ndga/victim-witness-assistance/federal-domestic-violence> luettu 12.2.2023.
- Vasilikie, Demos & Marcia Texler Segal 2013. *Gendered Perspectives on Conflict and Violence: Part A*. Emerald Publishing Limited.
- Vilkka, Hanna 2010. *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. Jyväskylä PS- kustannus.
- Virtanen, Jukka 2004. *Kokonainen mies*. Helsinki: Kirjapaja.
- Ylitapio-Mäntylä, Outi 2012. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Outi Ylitapio-Mäntylä (toim.), *Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille*. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–29.

